

Yaşam Hakkı Hırsal : Benzer ve D erler

İZLEME RAPORU

23502/06

Hazırlayanlar:

Yrd. Doç. Dr. kerem altıparmak
av. Tahir elçi
Feray Salman

Aralık 2015

insan
hakları
ortak
platformu

HYD
HAD
HD
HGD
UAO TÜRK YE

avrupa Birli i Türkiye Delegasyonu

İHOP AİHM KARARLARININ UYGULANMASI İZLEME RAPORLARI, 23502/06

Benzer ve Diğerleri Kararının Uygulanması

Hazırlayan:

Yrd. Doç. Dr. Kerem Altıparmak

Av. Tahir Elçi

Feray Salman

Kapasite Geliştirme Derneği

Tunus Caddesi 87/8, Kavaklıdere-Ankara

T. + 90 312 468 84 60

F. + 90 312 468 92 53

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık, Ankara

Tel: (312) 222 44 06 • Faks: (312) 222 44 07

www.bulustasarim.com.tr

Aralık 2015

Bu raporun elektronik kopyasına ve daha ayrıntılı bilgiye <http://www.aihmiz.org.tr/> adresinden ulaşabilirsiniz. Bazı hakları saklıdır.

Bu çalışma Creative Commons Alıntı Bildirimi - Ticari Olmayan Kullanım - Türetilemez - Lisans Devam Ettirme 3.0 Unported lisansı ile lisanslanmıştır. Bu şartları kabul etmek ve Kapasite Geliştirme Derneğini önceden bilgilendirmek suretiyle çalışmayı paylaşmak (kopyalamak ve dağıtmak) serbesttir.

Bu yayının içeriği İnsan Hakları Ortak Platformu'nun sorumluluğundadır ve ifade edilen görüşler sadece yazarlara aittir.

İçindekiler

Benzer ve Diğerleri Davası (23502/06)	5
Hukuksal Değerlendirme – İlk itiraz (altı ay kuralı):	5
AİHS 2. Madde: Esas Bakımından İnceleme.....	6
AİHS 2. Madde: Usul Bakımından İnceleme.....	7
AİHS 3. Madde Bakımından İnceleme.....	7
AİHS 38. Madde Bakımından İnceleme.....	8
AİHS 46. Madde Kararı.....	8
Ulusal Düzeyde Yürütülen Soruşturmanın Evreleri	8
Değerlendirme	12
Anayasa Mahkemesi Süreci	14
A. Kabul Edilebilirlik Açısından Değerlendirme.....	14
B. Zamanaşımı Konusunda Değerlendirme.....	16
Adalet Bakanlığı'nın Zamanaşımı Karşısındaki Tutumu	17
AİHM'in Zamanaşımı Konusundaki Yaklaşımı	17
Tavsiyeler	21
EK 1: Soruşturma sürecinde ortaya çıkan sorunlar	23
Soruşturmanın birinci dönemi:.....	23
Soruşturmanın ikinci dönemi:.....	24
Soruşturmanın üçüncü dönemi:	25
EK 2: AİHM kararı sonrasındaki soruşturma sürecinde atılan adımlar (12 Kasım 2013 - 11 Temmuz 2014) ...	27
Ek 3. Erdoğan ve Diğerleri Grubu	32
Güvenlik güçlerinin eylemleri ve bu eylemlerin etkili bir biçimde soruşturulmaması.....	32
AİHM Kararları	33
Erdoğan ve Diğerleri Grubunda Yeralan Davaların İçeriği	34

Benzer ve Diğerleri Davası (23502/06)

Başvuranlar, Güneydoğu Türkiye’de iki köyde aileleriyle birlikte yaşayıp çalışan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıdır. Davaya konu olan olaylar taraflar arasında ihtilafıdır. Başvuranlara göre, 1994 yılında, köyleri Türk ordusuna ait bir hava aracıyla bombalanmıştır. Sonuç olarak, başvuranların 38 yakın akrabası ölmüş, bazı başvuranlar yaralanmış, hayvanları ölmüş, malları zarar görmüştür.

Olaydan sonra, hayatta kalanlar köylerini terk etmiş ve ülkenin farklı bölgelerine taşınmışlardır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) davaya ilişkin hükmünü vereceği sırada, köyler hala terk edilmiş durumdadır. 1994, 1996 ve 2006 yıllarında, farklı kararlarda, savcılar, köylerin bombalanmasının sadece PKK üyeleri tarafından gerçekleştirildiği sonucuna varmışlardır. Hükümet de aynı görüşle Devlet’in olayla ilişkisine işaret eden hiçbir kanıtın olmadığını savunmuştur.

2012 yılında, başvuranlar Mahkeme’ye Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan bir uçuş kaydı sunmuşlardır. Söz konusu kayıta, başvuranların köylerinin bombalandığı gün askeri uçaklar tarafından gerçekleştirilen iki uçuşa işaret edilmiştir.

AİHM, Hükümetin bu belgeyle ilgili bilgisine başvurmuştur. Hükümet, bu bilgi üzerine soruşturma başlatıldığını ve soruşturmanın halen devam ettiğini bildirmiştir. AİHM, bu kadar kritik bir bilginin Hükümet tarafından Mahkeme’ye sunulmamış olmasının sadece Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 38. maddesini ihlal etmekle kalmadığını bu durumun aynı zamanda başvuruların sağlam temelli olduğuna ilişkin sonuçlar çıkarılmasına neden olacağını belirtmiştir.

Hukuksal Değerlendirme – İlk İtiraz (altı ay kuralı):

Davalı Hükümet, başvuranların, olaydan on iki yıl sonra başvurdukları gerekçesiyle, altı ay kuralına uymadıklarını ileri sürmüştür. Olayın gerçekleşmesinden sonra başlatılan soruşturmada Kasım 1997-Haziran 2004 tarihleri arasında hiçbir gelişme olmamıştır. Başvurucular, bu tarihten sonra ilk başvurularını yeni avukatları aracılığıyla Ekim 2004 tarihinde yapmıştır. Hükümet, AİHM’den 6 ay kuralını uygulayarak başvuruyu kabul edilemez bulmasını istemiştir. Bununla birlikte, AİHM bu davadaki başvurucuların daha önceki uzayan soruşturmalardan farklı olduğunu not etmiştir. Mahkemeye göre bu davanın daha önce geç başvuru yapıldığı için reddedilen başvurulardan asıl farkı, başvuru yapanların daha önceki tarihlerde başvuru yapmalarının mümkün olmadığını ileri sürmeleridir.¹ AİHM, başvuru yapanların iddialarını kabul ederken, olayın geçtiği bölgeye ilişkin kendi kararlarının da desteklediği gibi ciddi insan hakları ihlallerine ilişkin iddiaların soruşturulmadığı bir atmosferde köylülerin köylerinin bombalandığına dair resmi makamlara şikâyet başvurusu yapamamalarını makul görmüştür. AİHM, Akdivar ve Diğerleri kararındaki bulgusuna gönderme yaparak, başvuru yapanların benzer şikâyetler yapıldığında misillemeyle karşılaştığına dair anlaşılabilir bir kaygılarının olabileceğini not etmiştir.² AİHM, olağanüstü hal rejiminin bitmesinden sonra durumun düzeldiğini ve başvuru yapanların gerekli özeni göstererek davayı takip ettiği ve sonrasında da soruşturmanın etkisiz olduğunu tespit edince AİHM’e başvurduğunu tespit etmiştir.³

Şikâyet etme fırsatını elde eder etmez, başvuranlar ulusal makamlara resmi şikâyetlerini iletmişler ve iç hukuk yollarından sonuç alamayacaklarını fark ettikten hemen sonra AİHM’e başvurmuşlardır. Mahkeme, Hükümetin itirazını oy birliği ile reddetmiştir.

1 Benzer ve Diğerleri/Türkiye, para. 123.

2 Benzer ve Diğerleri/Türkiye, para. 131.

3 Benzer ve Diğerleri/Türkiye, para. 134.

AİHS 2. Madde: Esas Bakımından İnceleme

Hükümet'in, köylerin PKK üyeleri tarafından saldırıya uğradığına dair iddiasını desteklemek için dayandığı tek kanıt, 2008 yılında köylülerden alınan ifadeler ve 1994, 1996 ve 2006 yıllarında alınan bazı sivil ve askeri savcılık kararlarıdır. Hükümet'in beyanları, PKK üyelerinin silahlarından ateşlenmiş olabilecek mermi, boş mermi kovani veya havan mermileri gibi başka delillerle de desteklenmemektedir.

Tanık ifadelerine ilişkin olarak; tanıklardan biri hariç hiçbiri, başvuranların yaşadığı iki köyde ikamet etmemekte ve olay sırasında orada bulunmamaktadırlar. Bu nedenle, söz konusu kanıtlar sadece duyumlardan ibarettir.

AİHM, olaylara tanık olmayan kişilerin ifadelerinin neden alındığını ve Hükümet'in neden büyük ölçüde bu ifadelere dayandığını anlayamamakla birlikte, bu kişilerin seçilmesinin soruşturma makamlarının gerçek niyetleriyle ilgili kaygı yarattığını belirtmiştir.

Ayrıca, bu tanıkların birçoğu bağımsız bir yargı makamı tarafından değil ordu mensupları tarafından sorgulanmışlardır. Olay günü iki köyden birinde bulunduğunu ve bombalama olaylarını PKK üyelerinin gerçekleştirdiğini iddia eden tek tanık köy korucusudur. Bu nedenle bağımsızlığı/tarafsızlığı tartışmaya açık olduğu gibi verdiği ifade de belirleyici olarak görülemez.

Bunun karşısında, başvuranlar da dâhil olmak üzere söz konusu iki köyde yaşayanlar, birçok kez köylerinin uçakla bombalandığını yetkililere söylemişlerdir. Nitekim, bunu ciddi bulan sivil savcılar dosyayı askeri savcılığa göndermiştir. 2006 yılında, saldırının PKK tarafından gerçekleştirildiği sonucuna ulaşan askeri savcının iki gerekçesi bulunmaktadır. Bu gerekçelerden ilki, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın, başvuranların köyleri üzerinde herhangi bir hava faaliyeti gerçekleştirmediğine yönelik olarak sunduğu bilgidir. İkinci gerekçe ise başvuranların, köylerini bombalayan uçakların türünü ve markasını teşhis edememeleridir. Bu gerekçelerin ilki Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nden gelen bilgiyle çürütülmüştür. İkinci gerekçeye ilişkin olarak, Mahkeme başvuranlarla aynı şekilde yabancı bir askeri uçağın Türk hava sahasına girmesi, iki köyü bombalaması ve fark edilmeden ayrılması veya büyük bombalar atabilecek kapasitedeki sivil bir uçağın geniş çaplı bir yıkım yaratarak fark edilmeden ayrılmasına ilişkin varsayımların mantıksız olduğunu düşünmektedir. Ayrıca askeri savcının; havacılık hakkında herhangi bir bilgisi olmayan köylülerin, saatte yüzlerce kilometre hızla köylerinin tepesinde uçan savaş uçağının türünü ve markasını tespit edememelerinin doğal olduğunu düşünmediği anlaşılmaktadır.

2006 yılında AİHM, askeri savcı tarafından yürütülen soruşturma ile ilgili olarak, bu soruşturmanın mantığa aykırı nedenlere işaret eden ve daha sonra doğru olmadığı kesinleşen kanıtlara dayandığına hükmetmiştir. Mahkeme bu nedenle, savcılar tarafından ulaşılan sonuçları göz önüne almamış veya söz konusu sonuçların Hükümet'in ibrazlarını desteklediğini düşünmemiştir. AİHM, saldırının askeri bir uçak tarafından gerçekleştirildiği iddiasına ilişkin olarak da, başvuranların aynı ifadeyi tutarlı bir şekilde vermeye uzun süre boyunca devam ettiklerini belirtmiştir.

Yasal tatbikatta bulunan makamlarca 2004 ve 2005 yıllarında gerçekleştirilen ve görgü tanıklarının ifadelerine dayanan soruşturmalarda, köylerin PKK militanları değil, bir hava aracı tarafından bombalandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan uçuş kaydında, saldırının olduğu belirtilen saatlerde köylerin bulunduğu bölgeye uçuşlar gerçekleştirildiği kaydedilmiştir. Bu kanıtlar ışığında, AİHM, Türk Hava Kuvvetleri'ne ait askeri bir hava aracının, başvuranların otuz üç yakınının ölmesine ve başvuranların üçünün yaralanmasına neden olan bir hava saldırısı gerçekleştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme'ye göre, havadan sivillerin ve köylerin rastgele bombalanması demokratik bir toplumda kabul edilemez veya Sözleşme'nin 2 § 2 maddesinde belirtilen güç kullanımını düzenleyen hiçbir gerekçeye, örflere dayanan uluslararası insani hukuk kurallarına veya silahlı çatışmalarda güç kullanımını düzenleyen uluslararası hiçbir anlaşmaya dayandırılmaz.

AİHS 2. Madde: Usul Bakımından İnceleme

Bombalama olayına ilişkin yürütülen soruşturma tamamen yetersizdir ve birçok önemli adım ihmal edilmiştir.

1. AİHM, Şırnak Cumhuriyet Savcısı'nın 26 Mart 1994 tarihinde iki köyün havadan bombalanması hakkında aynı gün bilgi sahibi olduğunu gözlemlemektedir. Savcı aynı zamanda, üç yaşındaki Zahide Kırac'ın ölü muayenesinde de hazır bulunmuştur. 38 kişinin hayatını kaybettiği soruşturmada sadece Zahide Kırac'a ölü muayene işlemi uygulanmıştır.
2. Savcılar, bombalama olayından hemen sonra ivedilikle herhangi bir sorgulama işlemi gerçekleştirilmemişler, hiçbir savcı hava bombardımanı gerçekleştiği iddiasını doğrulamak için köylere gitmemiştir.
3. Olaya karıştığı iddia edilen güvenlik güçlerinin ifadeleri alınmamıştır. Hatta tüm soruşturma süreci boyunca savcılar, silahlı kuvvetler üyelerinin ifadesini almamıştır.
4. Bundan sonra hiçbir dayanak olmaksızın sırasıyla, 7 Nisan 1994 tarihinde Şırnak Savcısı, 8 Haziran 1994 tarihinde Diyarbakır Savcısı, 7 Ağustos 1996 tarihinde tekrar Şırnak Savcısı saldırıyı PKK'nın yaptığı gerekçesiyle görevsizlik kararı vermişlerdir. Savcıların yukarıda bahsedilen çıkarımları ve bazı savcıların jandarma ve polisler tarafından verilen "PKK üyeleri tarafından gerçekleştirilen öldürme olaylarının" soruşturulması yönündeki açık talimatlar; savcıların hiçbirinin, başvuranların köylerinde nelerin gerçekleşmiş olabileceği hakkında açık görüşlü olmadığını göstermektedir.
5. Bu bağlamda AİHM, askeri savcının ve sonrasında askeri mahkemenin soruşturma dosyasını başvuranların avukatına verme konusundaki isteksizliklerini ve avukata yalnızca "soruşturmayı tehlikeye düşürmeyecek" belgeleri verme hususundaki kararlarını kaydetmektedir (bk. yukarıda paragraf 57). Mahkeme, askeri soruşturma makamlarının soruşturma belgelerini başvuranlardan saklama girişimlerinin, etkin soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlal edildiği anlamına gelecek kadar ciddi olduğu kanısındadır. Mahkeme ayrıca, uçuş kayıt defterinin başvuranlardan gizli tutulmasının, soruşturmanın kamuya açık olarak yürütülmesini engellediğini değerlendirmektedir.
6. Nihayet bir savcı, bombalama olayından yaklaşık on dört yıl sonra başvuranların köylerini ziyaret etmeye karar verdiğinde; silahlı kuvvetler savcıya, bu ziyaret sırasında kendisinin güvenliğini sağlayamayacaklarını söylemiştir.
7. Kararda açıkça söylenmemiş olsa da zamanaşımı riski varsa soruşturmanın hızlı yürütülmesi gerekirken, yapılmadığı gibi Şırnak Savcılığı bu konuda işbirliği de yapmamıştır.

Başvuranların köylerinin Hava Kuvvetleri tarafından bombalandığını gösteren bilgilerin ve kanıtların çokluğu göz önüne alındığında, Mahkeme, soruşturma yetersizliğinin, ulusal soruşturma makamlarının gerçeği resmi olarak tespit etmek ve sorumluları cezalandırmak için isteksiz davranmalarının sonucu olduğuna hükmetmiştir.

AİHS 3. Madde Bakımından İnceleme

Başvuranların çocuklarının, eşlerinin, ailelerinin ve diğer yakın akrabalarının korkunç şekilde öldürülmelerine tanık olmaları, taraflar arasında ihtilaf konusu değildir. Başvuranlar, akrabalarının ölümünün hemen ardından; cesetlerin kalan parçalarını toplamak zorunda kalmış ve gömme işlemi için yakın köylere götürmüşlerdir. Kuşkonar köyündeki başvuranlar ise ceset parçalarını plastik torbalara koyarak toplu mezara gömmek durumunda kalmışlardır

Bombalama için talimat verilmiş, pilotlar ve daha sonra uçuş kayıtlarını vermeyi reddederek olayı kapatmaya çalışan üstleri tarafından insan hayatı hakkında en ufak bir endişe duyulmaksızın gerçekleştirilmiştir. Ulusal makamlar, bombalama olayının ardından başvurulara asgari düzeyde bile insani yardımda bulunmayı teklif etmemişlerdir. Bu koşullarda, Mahkeme, yetkililerin olaylardan sonra tamamen yetersiz ve etkin olmayan cevapları ile birlikte yakınlarının ölümlerine şahit olmanın, başvuruların insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muameleye maruz kalmalarına neden olduğuna işaret etmiştir. Ayrıca, evlerinin bombalanması başvuruları ve ailelerini, barınaktan ve destekten yoksun bırakmış, köylerinden ayrılmaya zorlamıştır. Bu durum tartışmasızdır. Mahkeme bu yıkımın neden olduğu üzüntü ve stresin, Sözleşme'nin 3. maddesinin anlamı dâhilinde insanlık dışı muamele olarak sınıflandırılmaya yetecek kadar ciddi olduğu kanaatindedir.

Söz konusu saldırının yol açtığı acı ve üzüntüler, 3. maddenin kapsamında insanlık dışı muamele teşkil etmeye yetecek kadar şiddetlidir.

AIHS 38. Madde Bakımından İnceleme

AIHM'in 2009 yılında, Hükümet'ten bütün soruşturma dosyasının kopyasını istemesine rağmen, uçuş kayıtları sunulmamış veya Hükümet görüşlerinde söz konusu kayıtların varlığından bahsedilmemiştir. Söz konusu bilgiler, Hükümet'in davaya ilişkin görüşlerini iletmesinden sonra, 2012 yılının Haziran ayında başvurular tarafından Mahkeme'ye sunulmuştur. Hükümet, uçuş kayıtlarının doğruluğuna itiraz etmemiş, söz konusu kayıtların varlığından habersiz olduğunu ileri sürmemiş veya bu kayıtların Mahkeme'ye neden daha önce sunulmadığına dair bir açıklama yapmamıştır. Davalı Hükümet'in Sözleşme'ye ilişkin yargılama işlemlerinde işbirliği içinde olmasının önemi göz önüne alındığında; uçuş kayıtlarının sunulmaması, 38. madde uyarınca, Mahkeme'nin gerçekleri tespit etme görevini yerine getirmesinde yol gösterici bütün gerekli olanakların sağlanması yükümlülüğünün yerine getirilmemesine neden olmuştur.

Not etmek gerekir ki, Devletin etkili soruşturma ödevi Benzer kararının ilanıyla değil Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü uçuş kayıtlarının Hükümete sunulması ile canlanmıştır. Durum en geç 2012 Haziran'ından beri Hükümet tarafından bilinmektedir. Bu nedenle, kararın infazı izlenirken bu tarihten kararın verildiği 12 Kasım 2013 tarihine kadar söz konusu olan hareketsizliğin de dikkate alınması gerekir.

AIHS 46. Madde Kararı

Soruşturma dosyasının hala ulusal düzeyde açık olduğunu ve elindeki belgeleri göz önüne aldığı anda, Mahkeme, Bakanlar Komitesi denetimindeki ulusal makamlarca yeni soruşturma adımlarının atılması gerektiği görüşündedir. Bu adımlar, başvuruların köylerinin bombalanmasına ilişkin sorumluların tespit edilip cezalandırılması amacıyla, uçuş kayıtlarından faydalanarak etkili bir cezai soruşturma yürütmeyi kapsamalıdır.

Ulusal Düzeyde Yürütülen Soruşturmanın Evreleri

Yukarıda özetlendiği gibi dava AIHM'in önüne gelmeden ve AIHM'de devam ederken soruşturma ülke içinde çeşitli safhalardan geçmiştir. AIHM'nin de altını çizdiği üzere gerçek bir soruşturma niteliği taşımayan ve 1994 yılından 2005 yılına kadar geçen ilk üç soruşturma safhasına ilişkin izahat raporun sonundaki ekte sunulmuştur (Bkz. Ek 1)

Soruşturmanın tüm süreçlerini gösterir tablo ise aşağıda sunulmaktadır.

Soruşturmanın dördüncü evresi AİHM önündeki süreci kapsamaktadır. Dava AİHM önünde devam ederken, hükümet yetkililerinin soruşturmanın eksikliğine dair bir çok yeni bilgiye vakıf oldukları açıktır. Bu nedenle, süreç aşağıda ayrıntılı bir şekilde tablolatırılmıştır.

Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı: 24 Ekim 2007 - 12 Kasım 2013

5 Aralık 2007

- Savcı, Yeni bir soruşturma Açtı (No.2007/1934)
- Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, Şırnak Cumhuriyet Savcısı'ndan yazılı olarak olayla ilgili bütün bilgi ve delilleri istedi.

5 Aralık 2007- 25 Mart 2009

- Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, Şırnak Cumhuriyet Savcısı'na 11 Mart 2008, 3 Haziran 2008, 28 Temmuz 2008 tarihlerinde işbirliği yapmadığı için tekit yazıları gönderdi
- 7 Nisan 2008 ve 12 Mayıs 2008 tarihleri arasında, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı'nın talebi üzerine, birkaç asker, delil toplamak amacıyla, dava konusu iki köyü ziyaret etmiştir. Askerler tarafından, bu ziyaretin ardından hazırlanan raporlarda, "olayın üzerinden 14 yıl geçmiş ve söz konusu bölgede güvenlik güçleri ile PKK üyeleri arasında çeşitli çatışmalar yaşanmış olması sebebiyle, köylerin tamamen yerle bir olduğu ve dolayısıyla toplanacak herhangi bir delil bulunamadığı" belirtilmiştir.
- 3 Haziran 2008: Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, Malatya Hava Kuvvetleri Ana Jet Üssü Komutanlığı ve Diyarbakır Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan 26 Mart 1994 tarihinde gerçekleştirilen uçuşlarla ilgili ayrıntılı bilgi talep etti. Bu taleplerinin karşılanmaması nedeniyle Tekit yazıları gönderdi.
- 11 Kasım 2008 tarihinde Malatya Erhaç Hava Üssü Komutanı cevabi yazı göndererek, "26 Mart 1994 tarihinde hava üslerinde herhangi bir uçuş faaliyetinin icra edildiğini gösteren herhangi bir kaydın bulunmadığını" belirtmiştir.
- Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, 24 Şubat 2009 tarihinde, Diyarbakır Dicle Üniversitesi Hastanesi'ne, ölen ve yaralanan köylülerin bir listesini göndererek, söz konusu kişilerden herhangi birinin Mart-Haziran 1994 tarihleri arasında tedavi altına alınıp alınmadığı hakkında bilgi talep etmiştir.
- Dicle Üniversitesi Hastanesi, 25 Mart 2009 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı'na cevaben gönderdiği yazıda, listede ismi geçenlerden herhangi birinin Mart-Haziran 1994 tarihleri arasında tedavi altına alındığına dair herhangi bir kaydın mevcut olmadığını bildirmiştir.

27 Haziran 2012 - 12 Kasım 2013

- Başvuranların avukatı, 27 Haziran 2012 tarihinde, Hava Kuvvetleri Komutanlığı bünyesindeki bazı savaş uçaklarına ait uçuş kayıt defteri ile birlikte Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havaçlık Genel Müdürlüğü tarafından 13 Şubat 2012 tarihinde hazırlanan yazının bir nüshasını Mahkeme'ye ibraz etmiştir. Şırnak ilinin 10 deniz mili batısı ile kuzey batısında, Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından iki görev uçuşu icra edildiğini bildirmiştir.
- Başvuranlar, 23 Temmuz 2012 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı'na bir mektup göndermişlerdir. Başvuranlar, uçuş kayıt defterindeki bilgilerin, 1994'ten beri soruşturma makamları önünde dile getirdikleri iddiaların doğruluğunu ispatladığını, askeri makamların köylerini bombaladıklarını inkâr ettiklerini hatırlatmışlardır. Başvuranlar, savcıdan, köylerini bombalayan savaş uçaklarının mürettebatının ve köylerinin bombalanması emrini veren amirlerinin tespit edilmesini ve sorgulanmasını talep etmişlerdir.
- Başvuranların 23 Temmuz 2012 tarihli talepleri doğrultusunda savcılar tarafından hangi işlemlerin gerçekleştirildiğini gösteren herhangi bir bilgi, taraflarca Mahkeme'ye ibraz edilmemiş olmasına rağmen, Savcı bu belge temelinde hareket etmiş ve askeri yetkililere belgenin örneğini göndererek bilgi talep etmiştir. Bu talebe Diyarbakır Hava Kuvvetleri Komutanlığı 1 Ağustos 2012 tarihinde gönderdiği yazı ve eklerinde, **Kuşkonar köyünde 15-20 adet eve mühimmat ve top atışının yapıldığını İleri Hava Kontrolörü kontrolünde ve tarifıyla taarruzda bulunduğu bilgisi ve belgeleri yer almıştır.**

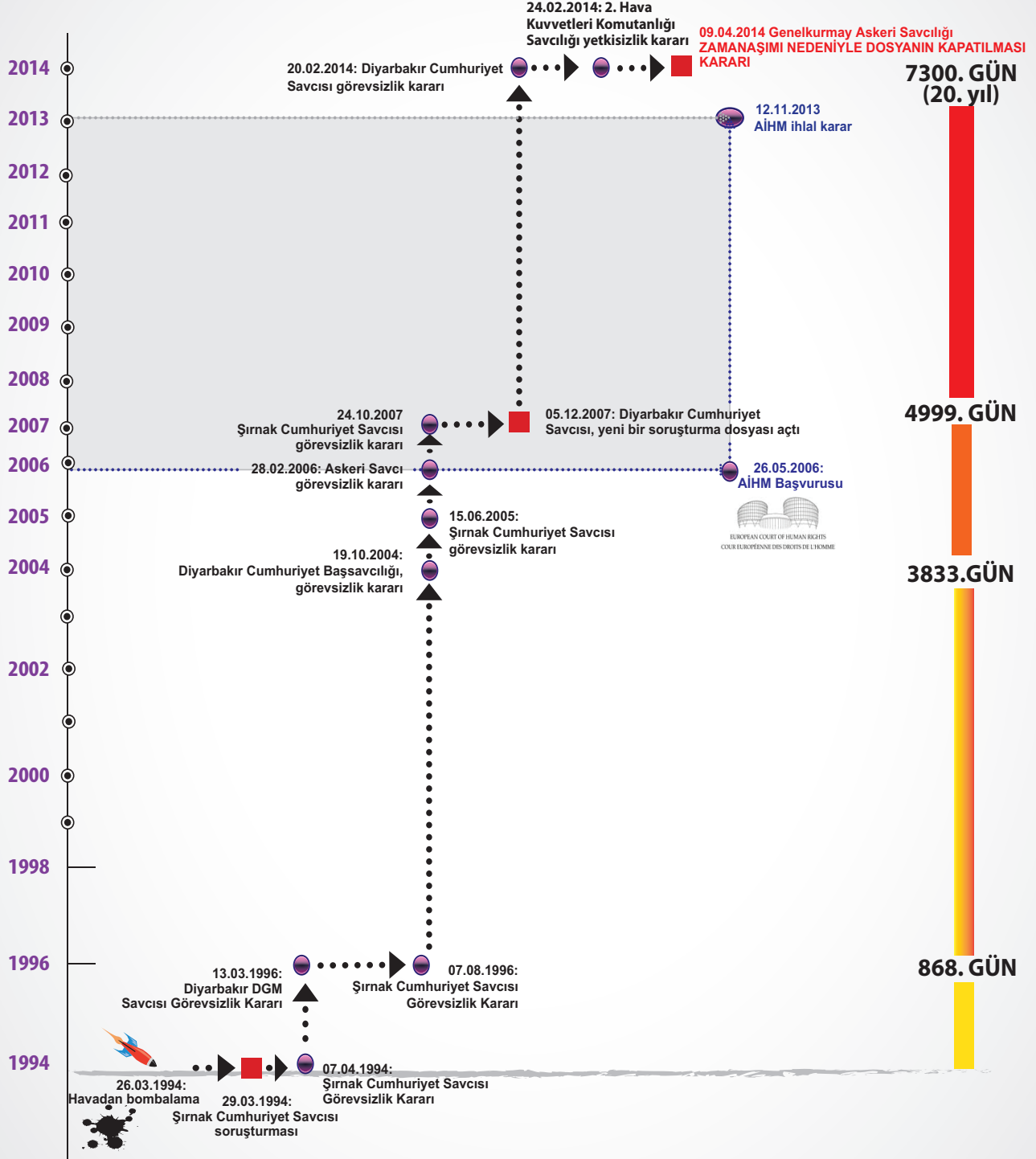
Soruşturmanın dördüncü dönemi:

Bu son dönemin, bir kısmı AİHM kararı sonrasına ilişkindir. Bu nedenle, soruşturma eksiklerinin neler olduğunu ulusal yetkililer görecektir ve bu eksiklikleri giderecek imkânlarla sahiptir. Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, AİHM'in karar verdiği 12 Kasım 2013 tarihine kadar soruşturma dosyasında bir dizi adım atmıştır

- Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, 5 Aralık 2007 tarihinde, yeni bir soruşturma dosyası (No. 2007/1934) açmıştır.
- Soruşturma kapsamında Şırnak Cumhuriyet Savcılığı'na işbirliği talep etmiş ancak bu taleplerine yanıt gelmemiştir.

- Jandarma görevlileri, Koçağılı Muhtarı, köy korucusu da dahil olmak üzere 10 köylünün ifadesini almış, ifade verenler PKK'yı suçlamıştır. Ancak başvurular bu ifadelere itiraz etmiştir. Saldırılarından PKK'yı sorumlu tutanların, devlet tarafından köy korucusu olarak görevlendirilen kişiler olduklarını, PKK'ya karşı kişisel olarak düşmanlık beslediklerini ve her halükarda, olayların yaşandığı sırada söz konusu köylerde bulunmadıklarını bildirmişlerdir. Başvurular, köylerinin bombalandığına bizzat şahit olan kişilerin isimlerini savcıya vermiş ve savcıdan söz konusu kişilerin ifadelerinin alınmasını talep etmiştir.
- 7 Nisan 2008 ve 12 Mayıs 2008 tarihleri arasında, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı'nın talebi üzerine, birkaç asker, delil toplamak amacıyla, dava konusu iki köyü ziyaret etmiştir. Askerler tarafından bu ziyaretin ardından hazırlanan raporlarda, "olayın üzerinden 14 yıl geçmiş ve söz konusu bölgede güvenlik güçleri ile PKK üyeleri arasında çeşitli çatışmalar yaşanmış olması sebebiyle, köylerin tamamen yerle bir olduğu ve dolayısıyla toplanacak herhangi bir delil bulunmadığı" belirtilmiştir. Ancak görüldüğü gibi olay yerine giden yine konuyu tarafsız bir şekilde soruşturması gereken Savcı değil, olayın tarafı olan askerlerdir. Bu ziyaret sonucunda delil toplanmasının mümkün olup olmaması bir yana, toplanabilecek deliller açısından bir tarafsızlıktan söz edilmesi mümkün gözükmemektedir.
- Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, Malatya Hava Kuvvetleri Ana Jet Üssü Komutanlığı'na (Erhaç) ve Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na gönderdiği 3 Haziran 2008 tarihli yazıda, 26 Mart 1994 tarihinde gerçekleştirilen tüm uçuşlar hakkında ayrıntılı bilgi talep etmiş ve mürettebat üyelerinin isimlerinin bildirilmesini istemiştir. Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, söz konusu askeri makamlardan cevap gelmeyince, 29 Temmuz 2008 tarihinde kendilerine tekit (uyarı) yazısı göndermiştir.
- Şırnak Cumhuriyet Savcısı, 18 Eylül 2008 tarihinde, Şırnak İl Jandarma Komutanlığı'na bir yazı göndererek, adli yetkililerin, dava konusu iki köye ziyarette bulunmaları halinde, askeri kuvvetler tarafından gerekli güvenlik önlemlerinin alınıp alınmayacağı hakkında bilgi talep etmiştir. Şırnak İl Jandarma Komutanlığı, 8 Ekim 2008 tarihinde Şırnak Cumhuriyet Savcısı'na gönderdiği yazıda, söz konusu köylerin, geçmişte PKK üyeleri tarafından yoğun olarak kullanılan bir bölgede yer aldığını, bu sebeple bölgeye gitmenin güvenli olmadığını ve jandarmanın, adli yetkililerin güvenliğini sağlayamayacağını belirtmiştir.
- Bu soruşturma sürecindeki en önemli aşamalardan birini, Avukat Tahir Elçi'nin olağanüstü gayretiyle elde edilen ve resmi olarak Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilen Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün 13 Şubat 2012 tarihli yazısında verdiği bilgi oluşturmuştur. Bu bilgiye göre, 26 Mart 1994 tarihinde Şırnak ili batısı ile kuzeybatısında Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından iki uçuş icra edilmiştir. Savcı, bu bilgi temelinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na, Jandarma Genel Komutanlığı'na, Malatya/Erhaç 7. Ana Jet Üs Komutanlığı'na, Diyarbakır 7. Kolordu Jandarma Hava Grup Komutanlığı'na yazı yazarak, görevin içeriği, uçaklar ve helikopter ve personeli hakkında bilgi istemiştir. Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı 1 Ağustos 2012 tarihinde gönderdiği yazı ve eklerinde, Kuşkonar köyünde 15-20 adet eve mühimmat ve top atışının yapıldığını İleri Hava Kontrolörü kontrolünde ve tarifıyla taarruzda bulunduğu bilgisi ve belgeleri yer almıştır.

26 Mart 1994 Kuşkonar ve Koçağılı Köylerine (Şırnak) Havadan Yapılan ve 38 kişinin hayatını kaybettiği bombalama olayı soruşturma süreci

Tablo: Soruşturmanın tüm süreçlerine ilişkin tablo

Değerlendirme

Yukarıda açıklandığı gibi AİHM'in 2. maddenin usuli ihlali ve 46. madde saptamaları beraber okunduğunda soruşturma açısından bazı net sonuçlar çıkmaktadır. AİHM'in saptadığı ihlallerin bazılarının bu aşamada giderilmesi mümkün değildir.

Bilindiği etkili soruşturma ödevi bir sonuç değil davranış ödevidir.⁴ Bu nedenle, çok doğru yürütülmüş bir 2. ve 3. madde soruşturması dahi sorumluların çıkarılması için yeterli olmayabilir. Bu durumda bile eğer yıllar sonra soruşturmanın yeniden açılmasını gerekli kılacak düzeyde bir delil ortaya çıkarsa soruşturma ödevinin yeniden canlanması söz konusu olabilir. Brecknell/Birleşik Krallık davasında AİHM, yıllar önce gerçekleşen bir öldürme eylemine yönelik olarak sonradan çıkan delile dayanarak yapılacak soruşturmanın sınırlılıklarını kabul etmekle birlikte; failin tespitini ve sonrasında soruşturulup cezalandırılmasını sağlayacak makul veya güvenilir yeni bir iddia, delil veya bilginin ortaya çıkması halinde yetkililerin soruşturmayı ilerletecek önlemler almak zorunda olduğu sonucuna ulaşmıştır.⁵ Yıllar sonra gerçekleştirilecek bu soruşturmada etkili soruşturma ödevi, her yönüyle suçun yeni gerçekleştiği dönemdeki ilkelere uygun olmayabilir. Örneğin, kamu görevlilerinin dahil olduğu iddia edilen öldürmelerde bağımsız soruşturma ilkesine aynı şekilde riayet edilmesi gerekir ama delillerin yok olması konusunda daha az risk bulunduğu için çabukluk (*promptness*) ilkesinin aynı katılıkla uygulanmaması anlaşılabilir.

Brecknell kararında AİHM, yeni delil sonrasında etkili soruşturma için hangi unsurlara bakılması gerektiğini tespit etmiştir. Buna göre; soruşturmanın bağımsız bir mercii tarafından yapılıp yapılmadığına, ailenin soruşturmaya katılmasına ve kamuoyunun soruşturmayı izleme imkanının olup olmadığına, soruşturmanın hemen ve makul bir süratle yürütülüp yürütülmediğine ve genel olarak etkili olup olmadığına bakılmalıdır.

AİHM'in yaşam hakkının esastan ve usulden ihlal edildiğini saptadığı davaların, soruşturma ödevini yeniden canlandıran yeni delil niteliğinde olduğuna şüphe bulunmamaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, bu nedenle ulusal makamların bu kararı öğrendikleri andan itibaren soruşturmayı gecikmeksizin başlatmaları gerekir. Ne var ki; bir başvurunun olmadığı durumlarda AİHM kararlarının hiçbir hukuki sonucu olmamaktadır. Daha da vahimi, bizzat Hükümetin sunduğu dava örneklerinde görülebileceği gibi en ağır insan hakları ihlallerinin olduğu vakalarda bile, başvuranın talebi de bir sonuç vermemektedir.

Aşağıdaki değerlendirmeler hali hazırda yapılabilecekler ışığında ele alınmıştır.

1. Otuz sekiz kişinin hayatını kaybettiği bu soruşturmada, sadece Zahide Kıraç'ın ölü muayenesi yapılmıştır. 20 yıl geçtikten sonra ölü muayenesi yapılması mümkün değildir. Öte yandan, maktüllerin bulunduğu mezarların açılıp delil toplanması mümkündür. Bununla birlikte, deliller ölüm vakalarının hava bombardımanı yoluyla gerçekleştiğini şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlamıştır. Nitekim 20 Şubat 2014 tarihli Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın görevsizlik kararı bu hususu tereddüde yer bırakmayacak şekilde kanıtlamaktadır. Bu nedenle, soruşturmanın son aşamasında bu ihlal noktasına ilişkin yeni bir adım atılmaması anlaşılabilir.
2. Savcılar, bombalama olayından hemen sonra ivedilikle herhangi bir sorgulama işlemi gerçekleştirilmemişler, hiçbir savcı hava bombardımanı gerçekleştiği iddiasını doğrulamak için köylere gitmemiştir. AİHM kararı sonrasında da savcılar güvenlik gerekçesiyle köylere gitmemiştir. Halbuki AİHM kararı sonrasındaki dönem, çatışmasızlık dönemidir ve halen kimsenin yaşamadığı köyde nasıl bir tehlike olduğunu anlamak

4 Avşar/Türkiye, no. 25657/94, ECHR 2001-VII, para. 394.

5 Brecknell/Birleşik Krallık, no. 32457/04, 27.11.2007, para. 71.

mümkün de değildir. Her ne kadar, Brecknell kararında çabukluk ilkesinin canlanan soruşturmalarda sınırlı olarak uygulanacağı belirlenmişse de Benzer davasında köye saldırının uçaklar yoluyla yapıldığının tespitinden itibaren anında keşif yapılması gerektiği tartışmasızdı.

3. Olaya karıştığı iddia edilen güvenlik güçlerinin ifadeleri alınmamıştır. Hatta tüm soruşturma süreci boyunca, silahlı kuvvetlerin hiçbir üyesinin savcılar tarafından ifadesi alınmamıştır. AİHM kararından sonra, olay tarihinde Diyarbakır'da Asayiş Komutanı olan Korgeneral Hasan Kundakçı şüpheli olarak dinlenmiştir. General Kundakçı dışında; belirtilen köylerde operasyon icrası için kendilerine tam olarak hangi birimden geldiği tespit edilemeyen istek talebi olduğu anlaşılan fax mesajında imzası olan Metin Hazar ve İbrahim Ergen'in de ifadeleri alınmıştır. Ancak tüm soruşturma süreci boyunca operasyon icra emrini veren sorumlu ve rütbeli subaylar ile Şırnak ilinde operasyon isteğinde bulunan İç Güvenlik Komutanlığı'nda sorumlu ve rütbeli subayların, operasyonu icra eden pilotların, uçaklara öncülük eden ve operasyona katıldığı anlaşılan helikopter pilotlarının ifadesinin alınması bir yana kimlikleri dahi tespit edilememiştir. Hava Kuvvetleri Komutanlığı kayıtların 10 yıl içinde silindiği gerekçesiyle bilgiyi vermemiş, ne sivil ne de askeri savcılar bu sorunu aşmak için hiçbir çaba göstermemiştir.

10 yıllık süre içerisinde etkili soruşturma yapmayarak bu bilgilerin ortaya çıkmasını engelleyen mercilerin bu aşamada sorumluların ortaya çıkması için ek bir yükümlülük altında olduğu şüphesizdir.

4. Bundan sonra hiçbir dayanak olmaksızın sırasıyla 7 Nisan 1994 tarihinde Şırnak Savcısı, 8 Haziran 1994 tarihinde Diyarbakır Savcısı, 7 Ağustos 1996 tarihinde tekrar Şırnak Savcısı saldırıyı PKK'nın düzenlediği iddiasıyla, görevsizlik kararı vermişlerdir. Savcıların yukarıda bahsedilen çıkarımları ve bazı savcıların jandarma ve polisler verdiği "PKK üyeleri tarafından gerçekleştirilen öldürme olaylarının" soruşturulması yönündeki açık talimatlar; savcıların hiçbirinin, başvuruların köylerinde nelerin gerçekleşmiş olabileceği hakkında açık görüşlü olmadığını göstermektedir.

AİHM kararı sonrasında savcıların hiçbiri olayın PKK tarafından gerçekleştirildiği tezini devam ettirmemiştir. Bununla birlikte, görev ve yetki konularındaki kararlar ve vakit kaybı bu aşamada da devam etmiştir. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 14 Kasım 2013 tarihinden 20 Şubat 2014 tarihine kadar dosyayı elinde tutmuş bu tarihte askeri mahkemelerin yetkili olduğu gerekçesiyle, görevsizlik kararı vermiştir. 24 Şubat 2014 tarihinde bu kez 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığı, şüphelilerden birinin Diyarbakır Jandarma Asayiş Komutanı olduğunu saptayarak yetkisizlik kararı vermiştir. Yetkili Genel Kurmay Askeri Savcılığı'nın ilk işlemi 7 Mart 2014 tarihlidir. Bu tarihten bir ay sonra, yani 9 Nisan 2014 tarihinde de bu Savcılık suçun zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir. Bir başka deyişle, soruşturma 7270 gün süreyle görevli ve yetkili olmayan savcılarının elinde dolaşmış, sadece son 30 günde yetkili ve görevli savcılığa ulaşmış bu savcılıkta kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiş ve dosyayı kapatmıştır.

5. Bu bağlamda AİHM, Askeri Savcının ve sonrasında Askeri Mahkemenin soruşturma dosyasını başvuranların avukatına verme konusundaki isteksizliklerini ve avukata yalnızca "soruşturmayı tehlikeye düşürmeyecek" belgeleri verme hususundaki kararlarını kaydetmektedir. Mahkeme, askeri soruşturma makamlarının soruşturma belgelerini başvuranlardan saklama girişimlerinin, etkin soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlal edildiği anlamına gelecek kadar ciddi olduğu kanısındadır. Mahkeme ayrıca, uçuş kayıt defterinin başvuranlardan gizli tutulmasının, soruşturmanın kamuya açık olarak yürütülmesini engellediğini değerlendirmektedir.

AİHM kararı sonrasında bu ihlal giderilmek bir yana daha da ağırlaşmıştır. 14 Kasım 2013 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'nın dosya ile ilgili ilk işlemi, "soruşturmanın amacını tehlikeye düşürecek sebeplerin bulunması" nedeniyle müdafilerin ve suçtan zarar görenlerin vekillerinin soruşturma dosyasında bulunan evrakı inceleme ve suret alma haklarının CMK 153/2. maddesi uyarınca kısıtlanmasını istemek olmuştur. Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hakimi bu talebi uygun görmüş verdiği karara yapılan itiraz da reddedilmiştir. Böylece mağdur yakınları ve avukatları dosya içeriğine ve detaylarına ulaşamaz hale gelmiştir.

6. Yukarıda belirtildiği gibi ihlal kararı sonrasında bile savcılar olay yerine gitmemiştir. Dahası, AİHM kararı öncesinde mağdurların ifadesi hiç alınmamış olmasına rağmen, ihlal sonrasında da ifadelerine hiç başvurulmamıştır. Tabii ki bir hava bombardımanında bu ifadenin etkisinin ne olacağını kestirmek mümkün değildir. Bununla birlikte, bu şartlanmayla soruşturma yürütmek de mümkün değildir.
7. Nihayet, soruşturmanın erken evrelerinde olduğu gibi son aşamalarında da kurumlar arasında bir koordinasyon bozukluğu vardır. Şırnak Savcılığı, Diyarbakır Savcılığı'nın taleplerine gereği gibi cevap vermemiş, Hava Kuvvetleri Komutanlığı Diyarbakır Savcılığı'nın taleplerini karşılamamış ve sorumlu askerlerin kimlik bilgilerini sunmamıştır. Bunun sonucu olarak davanın en son aşamasında bile asli failerin kimler olduğu tespit edilememiştir. Bunun yanında, suçun işlenmesine neden olan emir komuta zinciri, operasyonel sorumluluk gibi hususlar da 20 yıllık çabaya rağmen aydınlatılmamıştır.

Anayasa Mahkemesi Süreci

Zamanaşımı nedeniyle kovuşturmayla yer olmadığına dair karara yapılan itirazın 11 Temmuz 2014 tarihinde Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Mahkemesi tarafından reddedilmesinin ardından davanın avukatı Tahir Elçi, 20 Ağustos 2014 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Halen dosya Anayasa Mahkemesi'nde derdesttir⁶. Anayasa Mahkemesi, "başvurucuların yaşam hakkı ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiği yönündeki iddialarına cevap teşkil edecek şekilde" Adalet Bakanlığı'nın görüşünü istemiştir. Adalet Bakanlığı'nın 10 Ağustos 2015 tarihli yanıtında aşağıdaki başlıklar altında görüş bildirmiştir:

A. Kabul Edilebilirlik Açısından Değerlendirme

• *Zaman bakımından yetki açısından değerlendirme*

Adalet Bakanlığı, olay zamanının (1994), Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru imkanının başladığı 23 Eylül 2012 tarihinden önce olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'nin bu konuyu değerlendirmesini istemiştir.

Bakanlığın bu görüşü tam anlaşılacakla birlikte, AYM'nin bireysel başvuru konusundaki artık yerleşik içtihadı uyarınca bu başvuruyu incelemeye zaman bakımından yetkili olduğuna şüphe yoktur. AYM, zaman bakımından yetkisiz olduğunu saptadığı başvurularda "Bu hüküm gereğince Anayasa Mahkemesi, 23 Eylül 2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi'nin zaman bakımından yetkisi ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurularla sınırlıdır. Kamu düzenine ilişkin bu düzenleme karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihaî işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının

6 Başvuru No:2014/14048 – Abdullah Borak ve diğerleri

genişletilmesi mümkün değildir” ifadelerini kullanmaktadır.⁷ Bu durumda, kararın kesinleşmesi 23 Eylül 2012 tarihinden sonra gerçekleştiğine göre AYM zaman bakımından başvuruyu incelemeye yetkilidir.

- ***Başvuru yollarının tüketilmesi bakımından değerlendirme***

Bakanlık, 6216 sayılı kanunun 47/5 maddesine göre bireysel başvurunun, kanun yollarının tüketildiği tarihten itibaren 30 gün içinde yapılması gerektiğini belirterek bazı başvuru sahiplerinin bireysel başvuruda bulunabilmek için gerekli yargısal başvuru yollarının tamamlanmadığına dikkat çekmiştir.

Bakanlığın bu değerlendirmesi de ağır bir insan hakları ihlalinin örtülmesi çabası olarak yorumlanabilir. Başvuru sahipleri, 20 yılı aşkın bir süre adalet kapısını zorlamış, AİHM’de davayı kazanmış olmalarına rağmen ulusal makamlar önünde etkili bir soruşturma yapılmamıştır. Bu sorumluluğun, Devlet açısından devam eden bir ödevde vücut verdiği not edilmelidir.

- ***Mağdur sıfatı bakımından değerlendirme***

Bakanlık, Benzer ve diğerleri davasında AİHM’in ihlal tespitinde bulunması ve zararlarının tazminine hükmetmiş olması nedeniyle başvuru sahiplerinin mağduriyetlerinin giderildiğine yönelik bir imada bulunmuştur.

Bu görüşe katılmak da mümkün değildir. AİHM, başvuru sahiplerine tazminat ödenmesine karar vermiş ama aynı zamanda 46. madde uyarınca hükümete etkili bir soruşturma yürütme ödevi yüklemiştir. Nitekim bu ödevin yerine getirilmediğinin tespit edildiği Dink/Türkiye başvurusunda, AİHM’in ihlal kararı sonrasında etkili soruşturma yürütülmediği için AYM de tekrar ihlal olduğunu tespit etmiştir.⁸ AİHM Büyük Daire’nin Tahsin Acar/Türkiye kararında⁹ tespit ettiği gibi ağır insan hakları ihlallerinde, salt tazminat ödenmesi ve hatta sorumluluğun açıkça kabul edilmeden dosyanın kapatılması ile ihlalin giderilmesinin mümkün olmadığı açıktır.

Soruşturma ödevi, AİHM içtihadına göre esasa ilişkin ödevden bağımsız hale gelmiş özerk bir ödevdir.¹⁰ Yaşam hakkı ihlalinin etkili soruşturulması ödevinin başlayabilmesi için öncelikle esas bakımından bir saldırı olması gerektiği ve bunun nasıl gerçekleştiğine ilişkin bir şüphenin bulunması gerektiği açıktır. Ancak bu şekilde başlayan ödev, devletten olayı aydınlatması ve sorumluları tespit etmesi beklenebildiği süre boyunca da devam eder.¹¹ Bir başka deyişle, öldürmeme ödevi şeklinde tarif edilebilecek esas ödevi bombardımanın olduğu gün gerçekleşmiş ve bitmiştir ama bu ihalden kaynaklanan soruşturma ödevi, süregelen bir ödev olduğu için halen devam etmektedir. Başvuru sahiplerinin girişimleri de dikkate alındığında, gereği yapılmadığı sürece de devam edecektir.

38 kişinin devlete ait uçakların bombardımanı sonucu öldüğü ve kasıtlı olarak delillerin saklandığı bir davada bu yükümlülüğün devam ettiği şüphesizdir.

7 B. No: 2012/832, 12/2/2013, para. 14.

8 Rahil Dink ve Diğerleri Başvurusu, no. 2012/848, 17.7. 2014.

9 Tahsin Acar/Türkiye, no. 26307/95, 6.5.2003, para. 84

10 Silih/Slovenya, no. 71463/01, 9.4.2009, para. 153-159; Varnava ve Diğerleri/Türkiye, no. 16064/90, 18.9.2009, para. 138-139.

11 Bkz, aynı yönde, Brecknell/Birleşik Krallık, no. 32457/04, 27.11.2007, para. 66-72; Hackett/Birleşik Krallık, (kab ed. kar.) no. 34698/04, 10. 5.2005.

- **Açıkça dayanaktan yoksunluk hususunda değerlendirme**

Bakanlık, başvurucuların başvuru konusu olay kapsamında kendilerinin ve/veya yakınlarının yaralandıkları/ hayatlarını kaybettiklerine yönelik somut bir bilgi ve belge sunmadıklarını bunun da 6216 sayılı kanunun 48. maddesinin 2. fıkrasına aykırı olduğunu ima ederek değerlendirmeyi AYM'ye bırakmıştır.

Bu hususta da Adalet Bakanlığı'nın saptamalarına katılmak mümkün değildir. AİHM, Akkum/ Türkiye davasında, sağlık durumları devletin sorumluluğu altında olan tutukluların durumu ile devlet yetkililerinin kontrolü altındaki bir bölgede yaralı veya ölmüş halde bulunan kişilerin durumu arasında bir paralellik kurmanın meşru olduğunu belirtmiştir. Bir köye yönelik operasyonda gerçekleşen ölüm ve kayıplar, özellikle çatışma söz konusu değilse tıpkı gözaltında bir kişinin kötü muamele görmesinde olduğu gibi aksi ispat edilmediği sürece devletin sorumluluğunu gerektirir. Esasen bu iki durumda, söz konusu olayların tamamı ya da büyük bir kısmı yalnızca yetkililerin bilgisi dâhilindedir.¹² Bunun anlamı şudur; eğer bir yerde kolluk güçleri operasyon yapmışsa ve bir çatışma olduğuna dair veri de yoksa orada ne olduğunu kanıtlama yükümlülüğü tüm delilleri elinde tutan devlete düşer. Akkum ve Cülaz davalarındaki ilke, bu durumda bir karinenin var olduğuna ilişkindir. Benzer kararında ise bunun makul şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlandığı sonucuna ulaştığı için AİHM esastan da ihlal bulmuştur. Makul şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlanmış bir hususta hala başvuruculardan kanıt istemek anlaşılabilir değildir.

Bu nedenle, AİHM önünde mağduriyetleri kanıtlanmış olan başvurucuların bir de AYM önünde mağduriyetlerini kanıtlamalarını istemek hem üstte anılan içtihadı hem de olayın bütünlüğüne aykırıdır.

AİHM'in kararının ardından kısa süre içinde dosyanın Diyarbakır Savcılığı'nın verdiği görevsizlik kararıyla Askeri Mahkeme'ye oradan da Genel Kurmay Savcılığı'na gönderilmesi sonucu, kesin delillerin mevcudiyetine rağmen suçun failleri zamanaşımı kararıyla cezasız kalmışlardır. Ayrıca AİHM'in "Soruşturma dosyasının hala ulusal düzeyde açık olduğunu ve elindeki belgeleri göz önüne aldığı anda, ulusal makamlarca yeni soruşturma adımlarının atılması gerektiği görüşündedir. Bu adımlar, başvuruların köylerinin bombalanmasına ilişkin sorumluların tespit edilip cezalandırılması amacıyla, uçuş kayıtlarından faydalanarak etkili bir cezai soruşturma yürütmeyi kapsamaması" gerekliliğine işaret ettiği 46. madde kararına da aykırıdır.

B. Zamanaşımı Konusunda Değerlendirme

Türkiye'de 1990'lı yıllarda gerçekleşen ağır insan hakları ihlallerinde etkili soruşturma olmadığının AİHM tarafından saptanması ancak 15 yılı aşkın bir zaman sonra mümkün olabilmektedir. Benzer davası bu durumun tipik örneklerinden biridir. Karar sonrası ulusal soruşturmalar, bu nedenle genellikle zamanaşımına uğramaktadır. Adalet Bakanlığı bu konuyu değerlendirirken Devletin açık kusuru ile zamanaşımına uğramış soruşturmalarda yargılanması gereken kişilerin zamanaşımı sonrasında yargılanması halinde bu durumun Sözleşme'nin 7. maddesini ihlal edeceğini ileri sürmektedir. Bu değerlendirme aşağıda tartışılmıştır.

¹² Akkum ve Diğerleri/Türkiye, no. 21894/93, para. 211. Aynı yönde Cülaz ve Diğerleri/Türkiye, no. 7524/06, 15.4.2014, para. 173.

Adalet Bakanlığı'nın Zamanaşımı Karşısındaki Tutumu

Türkiye Hükümeti, cezasızlık davalarının görüldüğü Batı Grubu'na ilişkin Bakanlar Komitesi'ne sunduğu Eylem Planı'nda¹³ zamanaşımına uğramış yaşam hakkı ve işkence yasağı ihlallerinde eğer sorumluları yargılarsa bunun Sözleşme'nin 7. maddesini ihlal edeceğini ileri sürmüştür. Hükümete göre bu tezin iki dayanağı vardır. İlk olarak, hukukun üstünlüğüne dayalı bir sistemde hukuki belirlilik ilkesi toplumun geçmişte kalmış suçların soruşturulmasından elde edeceği çıkardan daha ağır basmalıdır. İkinci olarak, hükümete göre, AİHM zamanaşımını bir usul kuralı olarak düzenleyen hukuk sistemlerinde bu sürenin uzatılmasının suç ve cezaların yasallığı ilkesini ihlal etmeyeceğini saptamışsa da bitmiş zamanaşımı sürelerine ilişkin bir kararı yoktur. Türkiye'de zamanaşımı usul kanununda değil maddi kanunda (Türk Ceza Kanunu) düzenlendiği için işkence ve öldürme suçlarını işleyen kamu görevlilerinin zamanaşımı dolduktan sonra yargılanması 7. maddeyi ihlal edeceği için yeni insan hakları ihlallerine yol açacaktır.¹⁴ Bu iddia Eylem Planı'nda şu şekilde ifade edilmiştir:

*“Bu maksatla, Türkiye Hükümeti, yeni insan hakları ihlallerini önlemek için zamanaşımı süreleri halihazırda dolmuş olduğu belirlenen davalar için (örneğin, bu grupta yer alan kararlardan 32'si için zamanaşımı süresi Mahkeme'nin karar verdiği tarih itibarıyla dolmuştur) yargılamanın ya da soruşturmanın yeniden başlatılmasının mümkün olmadığını değerlendirmektedir.”*¹⁵ Görüldüğü gibi Türk Hükümeti, bu saptamaları yaparken suçların niteliğine ilişkin bir ayırım yapmadığı gibi failerin kamu görevlisi olup olmasını da dikkate almamıştır. Bunun sonucu olarak, **bir devlet görevlisi insanlığa karşı suç işleyerek binlerce kişiye işkence yapmışsa, iktidarla aynı görüşte olduğu sürece hukuki ve fiili önlemlerle dokunulmaz kalıp yargılanmaktan kurtulabilirse, suç zamanaşımı uğrayacak ve bir daha asla soruşturulamayacaktır.**

Her ne kadar insanlığa karşı suçlar açısından 2005 yılında, işkence açısından ise 2013 yılında zamanaşımı koşulu kalkmışsa da bu kurallar geriye yürütülmediği için Kasa ve Erdoğan grubundaki davalar açısından hiçbir sonuç doğurmamaktadır. İnsanlığa karşı suçlara ilişkin zamanaşımının uygulanmamasına ilişkin Türkiye'de bilinen hiçbir örnek de söz konusu değildir.

AİHM'in Zamanaşımı Konusundaki Yaklaşımı

Hükümetin adını vermeden andığı AİHM içtihadı Coeme ve Diğerleri/Belçika kararıdır. Bu davada, Belçika'da suç zamanaşımı süresi henüz ilgili suç zamanaşımına uğramadan yasayla uzatılmıştır. Belçika'da konu usul hukukuna ilişkin kabul edildiği için başvuru yeni ve uzayan zamanaşımı süresine tabii olmuşlardır. AİHM, suçun işlendiği tarihte suç olarak öngörülebildiği ve başvuru daha ağır bir cezaya da çarptırılmadığı için zamanaşımının uzamış olmasının 7. maddeyi ihlal etmeye yetmeyeceğine karar vermiştir. Zamanaşımı süresi dolduktan sonra zamanaşımı süresinin uzatılmasıyla yeniden soruşturma açılması sorusunu ise bu kararda cevaplamaya gerek olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

13 Eylem planı, davalı hükümetin bir AİHM kararını yerine getirmek için almayı öngördüğü önlemleri zaman belirteçlerini de içerecek şekilde sunduğu plandır. CM/Inf/DH(2010)37, Appendix 1, para. 5-7.

14 Communication from Turkey concerning the Batı group of cases against Turkey (Application No. 33097/96), DH-DD(2015)1116, 27.10.2015, s. 2-3.

15 Türkiye'ye karşı açılmış Batı ve diğerleri grubundaki davalara ilişkin Türkiye'nin bildirim (Başvuru No. 33097/96). EYLEM PLANI, Türkiye'ye karşı açılmış Batı ve diğerleri grubundaki davalara ilişkin AİHM kararlarının uygulanması, Bölüm II.c. Bu gruptaki bazı davalarla doğrudan ilişkili zaman aşımına dair açıklama, sayfa 3-4.

Ancak Hükümet, bunun dışındaki ilgili içtihadı bilerek veya bilmeyerek görmezden gelmiştir. AİHM, 7. maddenin 1 ve 2. fıkralarının birbiriyle bağlantılı olduğunu ve uyumlu yorumlanmaları gerektiğini düşünmektedir. Birinci fıkra, suçun dayanağının ulusal veya uluslararası hukuk olabileceğini belirtmektedir. Öyle ki, ulusal bir hukuk kuralı çıkarılmasından çok önce uluslararası hukukta suç olarak düzenlenen bir davranışın soruşturulmasına izin verebilir ve bu durum da 7. maddeyi ihlal etmez. Kononov/Letonya davasında¹⁶ başvuru 1993 yılında çıkarılan bir yasa hükmüne dayanılarak 1944 yılındaki eylemleri nedeniyle yargılanmış ve o tarihte geçerli olan uluslararası hukuk kuralları uyarınca savaş suçu işlediği gerekçesiyle mahkum olmuştur. İlgili hüküm, uluslararası antlaşmalara ve teamüle aykırı olarak savaş suçu işleyen kişilerin müebbet hapse mahkum olmasını mümkün kılmaktadır. Başvuruyu inceleyen AİHM 3. Dairesi, bu uygulamanın Sözleşme'nin 7. maddesini ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte, itirazı inceleyen Büyük Daire, Daire'den farklı olarak Taraf Devletin Sözleşme'yi ihlal etmediği sonucuna ulaşmıştır. Büyük Daire, ilgili yasa hükmünün yaptığı gönderme uyarınca suçların işlendiği tarihte uluslararası hukukta başvuruçunun cezai sorumluluğunu gerektirecek açık kurallar olup olmadığını ve başvuruçunun o tarihlerde bunu bilmesi gerekip gerekmediğini tartışmıştır. AİHM'e göre, anılan tarihte devletler savaş suçları nedeniyle komutanları sorumlulukları nedeniyle cezalandırmak zorunda değilseler bile buna yetkileri vardır.

Aynı davada, başvuruçunun suçun zamanaşımına da uğradığını ileri sürmüştür. AİHM, 1944'te işlenen suçlarla ilgili zamanaşımı konusunda da o yıllarda geçerli olan ceza kanununun değil, yine uluslararası hukuk kurallarının esas alınması gerektiğini belirtmiştir. AİHM, çatışma dışı kişileri (*hors de combat*) kalleşçe öldüren başvuruçunun suçuna uygulanan bir zamanaşımı kuralının 1944'te olmadığını belirterek başvuruçunun bu talebini de reddetmiştir.

Görüldüğü gibi bir devletin, iç hukukuna çok sonra eklediği bir hükümlerle geçmişte işlenmiş uluslararası suçları soruşturup cezalandırması Sözleşme'yi ihlal etmemektedir. Bununla birlikte, bunun geçerli olabilmesi için suçun işlendiği tarihte failin bu olasılığı öngörebilmesi gerekir. Bu öngörülebilirlik ölçütünün uluslararası hukuktaki suçlar açısından varlığı ulusal hukuka göre daha sıkıntılı olabilir. Lakin AİHM gerek Kononov'da gerekse diğer vakalarda bu noktada da sorun görmemiştir. Eski rejimde suç işleyen kişilere karşı ceza soruşturması açılması meşru ve öngörülebilirdir. Yeni rejimdeki mahkemelerin, Sözleşme'nin merkezindeki değerleri ve hukukun üstünlüğü ilkesini dikkate alarak, suçun işlendiği tarihteki yasaları yeniden yorumlaması ve uygulaması eleştirilemez.¹⁷ Bu durum özellikle, uluslararası insan hakları hiyerarşisinde ve Sözleşme'de üstün bir değere sahip olan ve Taraf Devletlerin öncelikli olarak koruma yükümlülüğü olan yaşam hakkı ile ilgiliyse söz konusu olacaktır. Savaş hukukuna ek olarak Sözleşme'nin 2. maddesi de taraf devletlere yaşam hakkını, hayatı tehlikeye düşürecek suçları caydıracak ceza hukuku hükümlerini yürürlüğe koyma yükümlülüğü yüklemektedir.

Eski sovyet cumhuriyetlerinin bir kısmında, Sovyetler Birliği döneminde işlenen suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalar bu maddeye ilişkin şikayetlerin Strazburg'a taşınmasına neden olmuştur. Bir çok ülkede, işlendiği tarihte uluslararası hukukta suç olarak nitelenen davranışlar, suçun işlenmesinden on yıllarca sonra bir ulusal yasa tarafından iç hukuka dahil edilip, geçmişe yönelik olarak uygulanmıştır.¹⁸ Doğu Avrupa'da da Çek Cumhuriyeti, Polonya, Doğu Almanya gibi ülkelerin liderleri, geçmişe yönelik yasalarla yargı önüne çıkarılmış

16 Kononov/Letonya, no. 36376/04, 17.5.2010 [BD],

17 Kononov/Letonya, para. 241; Streletz, Kessler ve Krenz/Almanya, para. 72 ve 79-86; K.-H.W. /Almanya, para. 66 ve 82-89.

18 Letonya, Estonya, Arnavutluk, Macaristan ve Polonya'daki benzer hüküm veya yargı kararları için bkz. Triestino Mariniello (2013), "The 'Nuremberg Clause' and Beyond: Legality Principle and Sources of International Criminal Law in the European Court's Jurisprudence", 82 Nordic Journal of International Law 221, 223-224.

veya çıkarılmaya çalışılmıştır.¹⁹ Penart/Estonya ve Kolk ve Kilkily/Estonya vakalarında²⁰, başvurucular 1953-1954 yıllarında resmi sıfatla ölümüne sebep oldukları üç kişiye ilişkin eylemleri nedeniyle 2003 yılında insanlığa karşı suç işledikleri gerekçesiyle mahkum olmuştur. Başvurucular, Kasım 1994'e kadar Estonya hukukunda insanlığa karşı suçun bulunmadığını, bu tarihte yasalaşmış bir suçun geriye yürütülemeyeceğini ileri sürmüştür.

AİHM, sivillere karşı işlenen öldürme eylemlerinin Nuremberg Şartı'nda düzenlendiğini, her ne kadar bu Şart sadece II. Dünya Savaşı'na ilişkin olsa bile insanlığa karşı suçlara ilişkin ilkelerin evrensel onayının daha sonra başta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 95 sayılı kararı ve Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Nuremberg Mahkemesi İlkeleri olmak üzere çeşitli vesilerle tekrar edildiğini kabul etmiştir. Estonya, Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı Suçlara Zamanaşımının Uygulanmaması Sözleşmesi'ne 1991 yılında taraf olmuştur. AİHM'e göre, Estonya'nın bu Sözleşme'den kaynaklanan söz konusu suçları zamanaşımına uğratmama yükümlülüğü Sözleşme'ye taraf olmasından önceki suçları da kapsamaktadır.

AİHM, Penart davasında, başvurucunun eylemlerinin dönemin Sovyetler Birliği hukukuna uygun olsa bile BM'ye taraf olan ve yukarıda sayılan ilkeleri onaylayan bir Devletin bu tarihlerde insanlığa karşı suçların cezalandırılması yükümlülüğünden haberinin ve bu nedenle durumun başvuru açısından öngörülebilir olmadığının söylenmesinin mümkün olmadığını saptamıştır.

Bu davalarda AİHM'in yaptığı saptamanın Türkiye açısından çok hayati bir sonucu vardır. 2005 yılında yürürlüğe giren insanlığa karşı suç hükmünün, bir değişikliklerle geçmişte işlenmiş ve uluslararası hukuka göre insanlığa karşı suç sayılan eylemlere de teşmil edilmesi Sözleşme'yi ihlal etmeyecektir. Bunun için anılan tarihlerde, eylemin uluslararası hukukta suç sayılması ve faili tarafından öngörülebilecek durumda olması yeterlidir. İkinci olarak, bu suçu işlemiş kişilerin zamanaşımı defini (yolunu) ileri sürmeleri de mümkün olmayacaktır, çünkü suçun dayanağı uluslararası hukuk olduğu için zamanaşımı kuralı da uluslararası hukuka göre belirlenecektir. Aynı durumun kayıplar, işkence gibi suçlar açısından da ileri sürülmesi mümkün olabilir. Hükümetin, eski suçları yargılama halinde 7. maddenin ihlal edileceği tezi suçların ağırlığı dikkate alındığında mesnetsizdir. Dahası, insan hakları hukukunda giderek netleşen bir ödev AİHM içtihadında da karşılık bulmaktadır. Buna göre, daha yakın tarihli ihlaller açısından Devletin soruşturma açması sadece 7. maddeyi ihlal etmemekle kalmaz, ayrıca Taraf Devletler bu tür suçlarda AİHS'in 2. ve 3. maddeleri uyarınca soruşturma açma yükümlülüğü altındadır.

AİHM, giderek artan sayıda kararında af ve zamanaşımı sorununa ilişkin karar vermektedir. Bu içtihadı göre, yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağının söz konusu olduğu vakalarda zamanaşımı veya af nedeniyle sorumluların cezalandırılmasının mümkün olmaması Sözleşmeyi ihlal eder.²¹ Dahası, AİHM'e göre, Devlet görevlilerinin işkence ve kötü muamele ile suçlandıkları davalarda dava zamanaşımı nedeniyle sonlandırılmamalıdır ve ayrıca bu davalar af nedeniyle cezasızlıkla kapatılamaz.²²

Yukarıda anılan Margus/Hırvatistan başvurusu yanında başka örneklerde de bunu görmek mümkündür.

19 Ellen L. Lutz (2009), "Prosecutions of Heads of State in Europe", Ellen L. Lutz ve Caitlin Reiger (eds.), *Prosecuting Heads of State*, (Cambridge:CUP), 25, s. 30-31.

20 Penart/Estonya, no. 14685/04, 24.1.2006; Kolk ve Kilslyiy/Estonya, no. 23052/04, 17.1.2006.

21 *Abdülsamet Yaman/Türkiye*, no. 32446/96, 2.11.2004, para. 55; *Okkalı/Türkiye*, no. 52067/99, 17.10.2006, para. 76; *Yeşil ve Sevim/Türkiye*, no. 34738/04, 5.6.2007, para. 38; *Karagöz ve Diğerleri/Türkiye*, no. 14352/05, 13.7.2010, para. 53-55; *Salmanoğlu ve Polattaş/Türkiye*, no. 15828/03, 17.3.2009, para. 101; *Fazıl Ahmet Tamer ve Diğerleri/Türkiye*, no. 19028/02, 24.7.2007, para. 91-100; *Dağabakan ve Yıldırım/Türkiye*, no.20562/07, 9.4.2013, para. 64; *Zeynep Özcan/Türkiye* No. 45906/99, 20.2.2007, para. 45.

22 *Afet Süreyya Eren/Türkiye*, no. 36617/07, 20.10.2015, para. 44; *İzci/Türkiye*, no. 42606/05, 23.7.2013, para. 73.

Mahkeme'nin özellikle Association 21 December 1989 ve Diğerleri/Romanya²³ kararında vurgusunun altı çizilmelidir. Mahkeme, mağdurların ve yakınlarının olayları çevreleyen hakikatleri bilme hakkının etkili bir soruşturma hakkının da temelini oluşturduğunu belirtmektedir. AİHM, totaliter rejimden demokratik döneme geçiş sürecinde hükümet karşıtı gösteriye katılan sivil topluluğa yaygın bir şekilde öldürücü silahlarla saldırıldığı olayların söz konusu olduğu bir başvuruda ceza soruşturmasının özellikle yetkililerin hareketsizliği nedeniyle zamanaşımına uğradığı dikkate alındığında etkili bir soruşturmada bahsedilemeyeceğini saptamıştır. Bu anlamda failleri sorumluluktan kurtaran af ve benzeri uygulamaların da Sözleşmeye aykırı olacağı açıktır.²⁴ AİHM, istisnasız ve Sözleşme'nin gereklerine aykırı sonuçlar veren esnek olmayan sürelerin de kabulünün mümkün olmadığı kanaatinde dir.²⁵ AİHM'in ağır insan hakları ihlalleri söz konusu olduğunda, mağdurların ve failin durumunu dikkate almaksızın her durumda aynen uygulanan zamanaşımı kurallarını kabul edilemez bulunduğu açıktır. Nitekim AİHM, Mocanu ve Diğerleri Büyük Daire kararında, yetkili mercilerin hareketsizliği nedeniyle ceza sorumluluğunun zamanaşımına uğramasının 2. ve 3. madde yükümlülükleri karşısında kabul edilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır.

Mocanu ve Diğerleri davasında; Yargıç Pinto de Albuquerque ve Yargıç Vucinic'in farklı gerekçeli oyları konuyu daha net ortaya koymaktadır. Yargıçlar, Romanya'da Haziran 1990'da muhalefetin bastırılması için yapılan müdahalenin bir bütün halinde düşünüldüğünde insanlığa karşı suç niteliğine ulaştığını ve bu nedenle bu kapsamda işlenen işkence suçunun zamanaşımına tabii tutulmasının mümkün olmadığını belirtmektedirler.²⁶ Olay dökümü incelendiğinde; gerek yaygınlık gerekse sistematiklik açısından Romanya'nın ne 80 ihtilali sonrası, ne de 90'lar Türkiye'si ile kıyaslanamayacağını söylemek mümkündür.

AİHM içtihadı bu konuda şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıktır. Ağır insan hakları ihlalleri ve özellikle insanlığa karşı suçlar söz konusu olduğunda, fail uluslararası hukuk uyarınca suç işlediğini öngörebilecek durumdaysa uluslararası hukukun ulusal hukukça tanınarak geriye doğru uygulanması Sözleşme'nin 7. maddesini ihlal etmez. AİHM'in de belirttiği gibi insan hakları hukukunda bu suçlar açısından bir zaman limiti konulmasına ilişkin bir kural da mevcut değildir.²⁷ Bir kişi, uluslararası hukuka dayanarak insanlığa karşı suçla itham ediliyorsa bu suç zamanaşımına tabii olmadığı için yıllar sonra yapılan yargılamanın 7. maddeyi ihlal ettiği iddiası karşılıksız kalacaktır. Bu durumda başvurucunun dayanabileceği tek husus, suçun işlendiği tarihte eyleminin insanlığa karşı suçun unsurlarını taşımadığı olabilecektir.²⁸

Bu nedenle, Hükümet'in iddiasının tersine insanlığa karşı suçlarda zamanaşımının işlemeyeceğine dair hükmün 1980'ler ve 1990'larda işlenen suçlara uygulanmak üzere geri yürütülmesi 7. maddeyi ihlal etmediği gibi 2. ve 3. maddelerin gerektirdiği bir zorunluluktur.

Gerek Benzer ve Diğerleri davasında gerekse AİHM tarafından karara bağlanan diğer cezasızlık davalarında Türkiye'nin zamanaşımı yasağını geçmişe yönelik olarak kaldırıp, ağır insan hakları ihlallerinin faillerini yargılama zorunluluğu bulunduğu açıktır. Bununla birlikte, bu husus Türk Hükümeti'nin gündeminde yoktur.

23 Association 21 December 1989 ve Diğerleri/Romanya, no. 33810/07, 25.5.2011, para. 144.

24 Abdülsamet Yaman/Türkiye, para. 55; Yeter/Türkiye, para. 70; Ould Dah/Fransa.

25 Mocanu ve Diğerleri, para. 326.

26 Mocanu ve Diğerleri/Romanya, Yargıç Pinto de Albuquerque ve Vucinic'in farklı gerekçeli oyu, para. 10-14.

27 Sawoniuk/Birleşik Krallık (kab. ed. kar), No 63716/00, 29.5.2001. Dava suçtan 50 yıl sonra yapılan savaş suçu yargılamasının adilliği hakkındadır.

28 Eva Brems (2011), "Transitional Justice in the Case Law of the European Court of Human Rights", 5 International Journal of Transitional Justice 282, 299.

Benzer ve diğerleri Davası, Erdoğan ve diğerleri Davası Grubunun içinde yer alan ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından nitelikli izleme altında olan bir davadır. Bu grubun içinde yer alan davaların ortak özelliği, güvenlik güçlerinin operasyonların planlanması ve yürütülmesinde, ulusal yetkililerin bireylerin yaşam hakkını koruyamaması ve güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen öldürme eylemlerinin etkili bir biçimde soruşturulmaması ile ilişkilidir. Grubun içinde yer alan bütün davalarda eylemi gerçekleştiren güvenlik güçleri cezasız kalmıştır (bkz Ek.3).

Tavsiyeler

Hükümet ve Adalet Bakanlığı'na

1 Mart 2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Programında" öngörülen faaliyetlerin belirlenen takvime uygun olarak sorumlu kurumlarca yerine getirilmesinin takibi sürecinin Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından izleneceği ve bu takip sürecinde sorumlu kurumlarca İnsan Hakları Daire Başkanlığı'na her altı ayda bir rapor verileceği yer almaktadır. Ayrıca Eylem Planı'nın gerçekleşme durumu hakkında Adalet Bakanlığı tarafından Başbakanlık'a yıllık rapor sunulacağı da yer almaktadır.

Resmi Gazete'de yayınlanmasından bu yana aradan geçen iki yıla yakın sürede Adalet Bakanlığı'nın Eylem Planı'nda öngörülen kısa, orta ve uzun erimli hedeflerin gerçekleştirilmesi için ne tür yasal ve operasyonel tedbirler aldığına ilişkin bir rapor yayınlanmamıştır. Bu taahhüdün hızla ve sivil toplum örgütleri ile istişare içinde yerine getirilmesi beklenmektedir. Bunun dışında, Erdoğan ve Diğerleri grubunda izlenen davalar için aşağıda sayılan genel önlemlerin acilen hayata geçirilmesi gerekmektedir:

- Bu soruşturmaların AİHM'in Brecknell/Birleşik Krallık kararında tespit ettiği ilkelere uygun bir şekilde ve süratle yürütülmesi,
- Gerek Benzer davasında gerekse AİHM tarafından karara bağlanan diğer cezasızlık davalarında Türkiye'nin **zamanaşımı yasağını geçmişe yönelik olarak da kaldıracak**, ağır insan hakları ihlallerinin faillerini yargılama zorunluluğu getirecek hukuki düzenlemelerin yapılması,
- Benzer davasında sorumluluğu bulunan tüm askeri ve sivil personelin teşhisi için mağdur yakınları ve avukatlarının da katılımının sağlanacağı şekilde derinlemesine araştırma yapılması,
- Uçuş kayıtlarının silinmiş olması iddiasına binaen, olay tarihinde ilgili birimlerde çalışan kişilerin kaydının tespit edilerek her birinin ifadesine başvurulması ve haklarında soruşturma açılması, soruşturma sürecinde tüm ilgililerin görevden el çektirilmesi,
- **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı'nda yer alan hedeflerin hayata geçirilmesi için etkili tedbirlerin alınması.**

Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu'na

- En ağır insan hakları ihlallerinin ardından, üstüne üstlük açık bir AİHM kararı varken, kasıtlı olarak başvurular zamanaşımına uğratılmaktadır. Bununla ilgili adli teşkilattan kimsenin sorumluluğuna

başvurulmamaktadır. Adalet Bakanlığı'nın sunduğu Eylem Planı'nda belirtildiği üzere, Benzer başvurusuna ilişkin AİHM kararı Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu'na gönderilmiş ve ilgili hakim ve savcılarının performans değerlendirmesinde gözönünde bulundurulması istenmiştir. **Bu çerçevede HSYK'nın, Benzer ve Diğerleri davası özelinde, soruşturmayı yeniden açmayan görevlilerin tespit edilmesi ve haklarında gerekli disiplin işlemlerinin başlatılması.**

- Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu Teftiş Yönetmeliği'nin 52. maddesi uyarınca HSYK tarafından 24 Mart 2011 tarihinde yayınlamış olan "Teftiş Rehberi"nin önsözünde yer alan "Bu Rehber ve ekleri, denetim, araştırma, inceleme ve soruşturma faaliyetlerinin yeterli ve etkin olup olmadığı konusunda en az yılda bir defa gözden geçirilerek gerekirse yenilenir" taahhütünün 2011 yılından bu yana yerine getirilmediği gözlenmiştir. Bu çerçevede, bu Rehberin ve eklerinin yeniden gözden geçirilmesi ve CMK değişikliklerinin savcılara yüklediği görevlerin de Teftiş Kurulunun incelemesine tabi tutulması için gerekli düzenlemeler yapılmalı ve etkili bir izleme sisteminin kurulması.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne

- Benzer ve Diğerleri davasında AİHM tarafından bulunan ihlal kararlarına rağmen, soruşturmaya ilişkin hiçbir ilerleme sağlanmamıştır. Olayla dolaylı ilgisi bulunan üç kamu görevlisinin ifadesine başvurulmuş ama saldırıyı planlayan ve icra eden kişilerin kimlikleri dahi teşhis edilmemiştir. Sonrasında da dava birçok benzerinde olduğu gibi zamanaşımına uğratılmıştır. Bu durumun, Erdoğan ve Kasa Grubundaki diğer davalar için de geçerli olduğu açıktır. Bu koşullarda anılan dava gruplarına ilişkin Bakanlar Komitesi'ne şu önerilerin sunulması uygun görülmüştür:
- Nitelikli izleme altında takibine devam edilmesi,
- Hükümet tarafından sunulan Eylem Planı'nın ülkedeki sistemik cezasızlık sorununu çözmeye bir katkısının olmadığı tespit edilmesi,
- Yukarıda belirtilen cezasızlığı önlemeye yönelik genel önlemlerin Hükümete önerilmesi ve özellikle ağır insan hakları ihallerinde zamanaşımı uygulamasının geriye yönelik olarak kaldırılması.

EK 1: Soruşturma sürecinde ortaya çıkan sorunlar

Soruşturmanın birinci dönemi:

Şırnak Cumhuriyet Savcısı: 26 Mart - 7 Nisan 1994

26 Mart 1994

- 3 yaşındaki Zahide Kırac'ın otopsisine katıldı
- Polis yaralı Mehmet Aykaç'ın ifadesini aldı

29 Mart 1994

- Soruşturma açtı
- Bombalamaya ilişkin gazete kupuru
- Şırnak İl Jandarma Komutanlığı'ndan araştırma yapmasını istedi

31 Mart - 1 Nisan 1994

- Şırnak İl Jandarma Komutanlığı Koçağılı Köyü Muhtarı ve Zahide Kırac'ın babasının ifadesini aldı
- Savcı Koçağılı Köyü Muhtarının ifadesini ayrıca kendi de aldı

4 Nisan 1994

- Diyarbakır Devlet Hastanesi Başhekimi 13 kişinin patlayıcıların yol açtığı yaralanmalar nedeniyle hastanede tedavi altına alındığını bildirdi

7 Nisan 1994

- Koçağılı köyündeki bombardımanın PKK tarafından yapıldığına karar verdi.
- Dosyayı bu konudaki yetki sahibi olan Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı'na gönderdi

- Şırnak Cumhuriyet Savcısı olayın gerçekleştiği 26 Mart 1994 tarihinde Şırnak Devlet Hastanesi'ne getirilen 3 yaşındaki Zahide Kırac'ın otopsisine katılmış ve otopsi sonucu kafa parçalanması tespiti yapılmış olmasına rağmen olaydan 3 gün sonra 29 Mart 1994 tarihinde bombalama haberi ulusal bir gazetede yayınlandığında resmi soruşturma sürecini başlatmıştır. Şırnak Cumhuriyet Savcısı 7 Nisan 1994 tarihinde olaydan 13 gün sonra olayın PKK tarafından yapıldığı gerekçesiyle görevsizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı'na göndermiştir.

Savcının 10 gün süren soruşturma sürecinde:

- İfade alma işlemini Şırnak İl Jandarma Komutanlığı'nın atadığı jandarmalar yapmış,
- 4 Nisan 1994 tarihinde Diyarbakır Devlet Hastanesi patlama kaynaklı yaralanmalar nedeniyle 13 kişinin tedavi altında olduğunu bildirmesine rağmen herhangi bir yaralıyla görüşülmemiş,
- Jandarma Komutanlığı'nın olay yerinin güvenli olmadığına ilişkin yazısına dayalı olarak olay yerine gidilmemiş ve kanıt toplama işlemi yapılmamıştır.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcısı: 7 Nisan 1994 - 13 Mart 1996

10 Nisan 1994

- Jandarma ve Polise Koçağılı köyündeki bombardımanın araştırılması talimatı verdi

20 Nisan-8 Haziran 1994

- Jandarma çoğu Koçağılı köyünden 9 kişinin ifadesini aldı

8 Haziran 1994-12 Mart 1996

- Soruşturma dosyasında bir ilerleme olmadı

13 Mart 1996

- PKK'nin olaya karıştığına dair delil mevcut olmadığı gerekçesiyle soruşturma dosyasını Şırnak Cumhuriyet Savcılığı'na geri gönderme kararı

- Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı, dosya kendisine geldikten ve olayın üstünden 721 gün geçtikten sonra PKK'nın olaya karıştığını gösteren hiçbir delilin mevcut olmadığı gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş ve dosyayı Şırnak Cumhuriyet Savcılığı'na iade etmiştir. Savcının görevsizlik kararında, soruşturmanın konusu, "köye atılan bir bomba neticesinde meydana gelen ölümler" olarak tanımlanmıştır.

- **Diyarbakır DGM Savcısının 708 gün süren soruşturması sürecinde:**

- İfade alma işlemi jandarmalar tarafından gerçekleştirilmiş,
- 20 Nisan -8 Haziran 1994 tarihleri arasında çoğu Koçağılı köyünden dokuz kişinin ifadesi alınmış,
- Olay yerine gidilmemiş ve kanıt toplama işlemi gerçekleşmemiş,
- 8 Haziran 1994 -13 Mart 1996 dönemi içinde herhangi bir işlem yapılmamıştır.

Soruşturmanın ikinci dönemi:

Şırnak Cumhuriyet Savcısı: 13 Mart - 7 Ağustos 1996

22 Nisan 1996

■ Savcı, iki yıl önce ifadesi alınan 9 kişiden 8'inin ifadesini tekrar aldı

23 Nisan - 6 Ağustos 1996

■ Soruşturma dosyasında bir ilerleme olmadı

7 Ağustos 1996

■ Koçağılı köyündeki bombardımanın PKK tarafından yapıldığına dair kararında ısrar ederek dosyayı tekrar Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı'na gönderdi

- Şırnak Cumhuriyet Savcısı, dosya kendisine iade edildikten ve olayın üzerinden 868 gün geçtikten sonra ilk kararında ısrar ederek dosyayı tekrar 7 Ağustos 1996 tarihinde Diyarbakır DGM Savcısı'na göndermiştir.

- **Savcının 147 gün süren soruşturma sürecinde:**

- Daha önce jandarma görevlileri tarafından ifadeleri alınan dokuz köylüden sekizinin ifadesini kendisi almış,
- Olay yerine gidilmemiş ve kanıt toplama işlemi gerçekleşmemiştir.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcısı: 7 Ağustos 1996 - 19 Ekim 2004

15 Ağustos 1996

■ Savcı, jandarmaya Koçağılı köyündeki saldırılardan sorumlu PKK üyelerinin tespit edilmesi talimatını verdi

15 Ağustos 1996 - 4 Ekim 2004

■ Soruşturma dosyasında bir ilerleme olmadı

4 Ekim 2004

■ Diyarbakır DGM Savcısı, Komutanı'na sürdürülmesine ilişkin yazı gönderdi

19 Ekim 2004

■ Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı olayın PKK tarafından yapılmadığı aksine uçak ve helikopterlerden düşen bombalar sonucu meydana geldiği kanaatine vararak başvuruları Şırnak Cumhuriyet Savcılığı'na iletti ve AİHM'in 2. ve 13. maddeleri uyarınca etkili soruşturma yapmasını istedi

- Dosya DGM'lerin kaldırıldığı²⁹ 2004 yılına kadar Diyarbakır DGM Savcılığı'nda beklemiştir. Olaydan 3761 gün sonra dosyayı devralan Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı görevsizlik kararı vererek Şırnak Cumhuriyet Savcı'na geri göndermiştir.

29 2004 yılında konuyla ilgili Anayasa değişikliği teklifinin TBMM tarafından kabul edilmesiyle, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmıştır. Önceden bu mahkemelerin görev alanına giren davalar, belirli ağır ceza mahkemelerinin görev alanına alınmıştır.

- **2965 gün süren soruşturma sürecinde:**

- Diyarbakır DGM Savcısı, jandarmaya Koçağılı köyündeki “saldırlardan sorumlu” olan PKK üyelerinin tespit edilmesi hususunda talimat vermenin ve dosyaya Valilik’ten gelen yazıyı³⁰ koymanın dışında herhangi bir adım atmamıştır.

Soruşturmanın üçüncü dönemi:

Şırnak Cumhuriyet Savcılığı (19 Ekim 2004 - 15 Haziran 2005)

- Şırnak Cumhuriyet Savcılığı olaydan 4020 gün sonra, bombardımanın uçak ve helikopterler tarafından gerçekleştirildiğini iddia eden başvuranların ve görgü tanıklarının ifadelerine dayanarak, soruşturmanın yürütme yetkisinin askeri savcılara ait olduğu gerekçesiyle tekrar görevsizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığı'na göndermiştir

- **Savcı, 259 gün süren soruşturma sürecinde,**

- Başvuranlar tarafından 4 ve 5 Ekim 2004 tarihlerinde bildirilen iki ayrı şikâyeti birleştirmiş ve 30 Ocak 2005 ile 10 Haziran 2005 tarihleri arasında, bu tarihe kadar ülkenin farklı bölgelerinde yaşamakta olan başvuranlardan bazılarının ifadelerini almıştır. (Sadık Kaçar, Mahmut Erdin, Mustafa Bengi, Hasan Bedir, Hacı Kaçar, Ahmet Bengi, İbrahim Kırac, Hamit Kaçar, Abdurrahman Bengi ve Mahmut Bayı).

Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığı (15 Haziran 2005 - 28 Şubat 2006)

30 22 Ekim 1997: Şırnak Valiliği, İl Jandarma Komutanlığı'na hitaben, bir yazı göndererek, on ikinci başvuran Abdulhadi Oygur'un erkek kardeşi Adil Oygur'un sağ olup olmadığı hakkında bilgi talep etmiştir. 14 Kasım 1997: Şırnak İl Jandarma Komutanı Jandarma Yüzbaşı, Şırnak Valiliği'ne gönderdiği cevabi yazısında, araştırmaları sonucunda, Adil Oygur'un ve tüm aile fertlerinin Kuşkonar köyündeki “hava bombardımanı” sırasında yaşamlarını yitirdiklerinin ve oraya gömüldüklerinin tespit edildiğini belirtmiştir.

- Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığı, olaydan 4368 gün sonra köylerin askeri uçaklarla bombalandığına dair bir kanıt olmadığı gerekçesiyle soruşturma dosyasını Şırnak Cumhuriyet Savcılığı'na geri göndermiştir.
- **348 gün süren soruşturma sürecinde Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığı**
 - Diyarbakır Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan olay tarihinde uçuş gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine ilişkin bilgi talebinde bulunmuş,
 - Başvuranların soruşturma dosyasındaki tüm belgelerin kopyasına erişimini reddetmiştir.
- Başvuranların Askeri Savcı'nın görevsizlik kararına itirazı ise reddedilmiştir.
- Başvuranların itirazına ilişkin görüş veren başka bir Askeri Savcı, askeri soruşturma makamlarının olayın görev alanlarına girip girmediği konusunda karar vermeden önce köylerde inceleme yapılmasını önermişse de "2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığı'nın yetkisi dahilinde olmasını sağlayacak bir delil unsuruna rastlanmadığı" gerekçesiyle yetkisizlik kararını onaylamıştır.

Şırnak Cumhuriyet Savcısı: 26 Mayıs 2006 - 24 Ekim 2007

17 Kasım 2006

■ Savcı, Koçağılı köyü muhtarının ifadesini tekrar aldı

16 Mart 2007

■ Şırnak İl Jandarma Komutanlığı 26 Mart 1994 tarihinde saat 10:00 ile öğle saatlerinde uçuş faaliyetlerine ilişkin bir bilginin kayıtlarında olmadığına dair yazılı cevap gönderdi.

24 Ekim 2007

■ Dava konusu köylere yönelik saldırının başka bir devlet ya da yasadışı bir örgüt tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi sıradan bir olay olmadığı gerekçesiyle soruşturmayı sürdürme yetkisinin Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı'na ait olduğuna karar verdi

- Şırnak Cumhuriyet Savcısı, olaydan 4879 gün sonra, görevsizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'na göndermiştir.
- **511 gün süren soruşturma sürecinde Şırnak Cumhuriyet Savcısı,**
 - Koçağılı köyü muhtarının tekrar ifadesini almış (17 Kasım 2006)
 - Şırnak İl Jandarma Komutanlığı'ndan olay gününe ilişkin uçuş kayıtlarının olup olmadığını sormuştur. (olmadığına dair yanıt almış).

EK 2: AİHM kararı sonrasındaki soruşturma sürecinde atılan adımlar (12 Kasım 2013 – 11 Temmuz 2014)

AİHM kararının ardından geçen ve zamanışıyla sonuçlanan 134 günde atılan adımlar aşğıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tarih	İşlem Yapan Makam	Talep Edilen İşlem	Talep Edilen Makam	Talebe Yanıt Tarihi	Gerçekleşen sonuç
14.11.2013	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı	Soruşturmanın amacını tehlikeye düşürecek sebeplerin bulunması nedeniyle müdafilerin ve suçtan zarar görenlerin vekillerinin soruşturma dosyasında bulunan evrakı inceleme ve suret alma haklarının CMK 153/2. maddesi uyarınca KISITLANMASI talebi	Diyarbakır 2 Nolu Hakimlik	18.11.2013	Kısıtlama kararı (10.01.2014 tarihinde avukata tebliğ edildi)
				17.01.2014	Avukat, dosya üzerindeki kısıtlama kararına itiraz etti
				23.01.2014	Diyarbakır 3 Nolu Hâkimliği dosya üzerindeki kısıtlama kararına itirazı reddetti.
10.12.2013	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı	Koçağılı ve Kulkonar köyünün uçak ve helikopterlerle bombalanmasının sebebinin ve dayanaklarının bildirilmesi Diyarbakır Jandarma Asayiş Komutanlığı'nın 26.03.1994 tarihli görevlendirme mesaj formundaki imzaları bulunan Erge, Hazar ve Karaardıç soyadlı personelin kimlik bilgileri ve görevlerinin bildirilmesi İleri Hava Kontrolörü ve onun yanında görevlendirilen Kara İrtibat Subayının açık kimlik bilgileri	Van Jandarma Asayiş Komutanlığı	10.12.2013	Söz konusu hususlara yönelik arşiv kayıtlarında konu ile ilgili bilgi ve duyum raporuna rastlanmadığı, İleri Hava Kontrolörü ve onun yanında görevlendirilen Kara İrtibat Subayına ilişkin bilgi ve belge bulunmadığı belirtildi. Erge, Hazar ve Karaardıç soyadlı personelin kimlik bilgileri ekte verildi
13.12.2013	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı	Olay tarihinde Diyarbakır Jandarma Asayiş Kolordu Komutanı olan Emekli Korgeneral Hasan Kundakçı'nın savunmasının alınması talebi (ekte sorular)	Talimat Bürosu (TMK 10. maddesi ile görevli)	17.12.2013	Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Hasan Kundakçı'ya Tebliğ edildi
				Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı	09.01.2014
26.12.2013	Pınarhisar Cumhuriyet Başsavcılığı/ Kırklareli	Şüpheli ifade tutanağı Metin HAZAR			
30.12.2013	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı	OHAL arşivinde bulunan belgelerin sağlanması	Diyarbakır Valiliği	20.01.2014	Jandarma Diyarbakır Bölge Komutanlığı "OHAL Valiliği Arşivinden Belge Talebi konusunda talep edilen belgeler bulunamamıştır"

31.12.2013	Adalet Bakanlığı	Soruşturma dosyasının ve başka konuyla ilgili soruşturma varsa evraklarının gönderilmesi ve soruların yanıtlanması	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı	15.01.2014	<p>Soruşturma evrakının kaydedildiği CD gönderildi ve sorulara yanıtlar verildi. Buna göre:</p> <p>1. Hava taarruzunun Eskişehir ve Balıkesir jet üs komutanlıkları tarafından gerçekleştirildiği</p> <p>Görev sırasında bölgeyi iyi bilen bir kara irtibat subayının bulundurulacağı</p> <p>Kesin emirlere rağmen saldırı sonucu ölenlerin sivil yurttaşlar olduğu</p> <p>2. Soru ile ilgili olarak Savcı</p> <p>Soruşturmanın etkin olmadığı, olay mahalline gidilmediği, soruşturmanın, ilgili askeri makamların uçuş kayıtlarına ilişkin bilgi olmadığına dair bildirimleri nedeniyle tıkandığı; Ancak Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün 13 Şubat 2013 tarihli yazısında Şırnak ilinin batsında Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından iki uçuşun icra edildiğini bildirmesi üzerine tekrar askeri makamlardan görev, uçaklar ve personele ilişkin bilgi istendiği ancak bu bilginin kendilerine ulaştırılmadığı, sonuç olarak hava saldırısı emri veren ve saldırıya katılan personel hakkında bilgi verilmemesi nedeniyle soruşturmada ilerleme kaydedilmediğini;</p> <p>24 Aralık 2013 tarihinde Van Jandarma Asayiş Komutanlığı'nın "Görevlendirme mesaj formunda adları bulunan 3 personelin açık kimlik bilgilerini gönderdiğini, istinabe yoluyla savunması alınan Jandarma Asayiş Kolordu Komutanı Emekli Korgeneral Hasan Kundakçı'nın ifadesinde de böyle bir olayı hatırlamadığını belirttiği</p> <p>23 Haziran 1994 tarihinde DEP Milletvekili Selim Sadak'ın soru önermesine İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'nin verdiği cevap ve dayanak belgelerinin 2011, 2012 ve 2013 yıllarında istendiğini, ancak yanıt verilmediğini</p> <p>OHAL Bölge Valiliği arşivinde olayla ilgili belgelerin istendiğini ancak yanıt verilmediğini</p> <p>Eskişehir ve Balıkesir ana jet üs komutanlıklarından operasyona katılan uçakların kuyruk bilgilerinin ve personellerin kimlik bilgilerinin istendiğini ancak yanıt verilmediğini</p> <p>Adnan Kararadıcı, İbrahim Erge ve Metin Hazar isimli şüphelilerin savunmalarını almak için Cumhuriyet Başsavcılığı'na davet edildikleri ve 31 Ocak tarihine kadar gelmemeleri halinde zorla getirileceklerini</p> <p>Defalarca Şırnak Savcılığı'na talimat yazılarak olay yerinde keşif yapılması istendiğini ancak güvenliğin sağlanamayacağı gerekçesiyle keşifin yapılamadığını, olay yerinde taraflara da haber verilerek savcılık tarafından keşif ve fethi kabir yapılması için yeniden talimat yazıldığını ancak bunun da Mart ayı içinde gerçekleştirilebileceğini değerlendirdiğini belirtmiştir.</p> <p>3. Soru ile ilgili olarak da</p> <p>Bu eylemin sonuçları bakımından 3. madde kapsamında insanlık dışı muamele olarak kabul edilmesi gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir.</p>
------------	---------------------	--	--	------------	---

03.01.2014	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK 10 ile Görevli)	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nden elde edilen uçuş kayıtlarında yer alan Panter 60 çağrı adlı 2 adet F-4 savaş uçağını sevk ve idare eden personele ilişkin bilgi Uçakların kuyruk bilgileri	1. Hava Kuvvetleri Komutanlığı-1. Ana Jet Üs Komutanlığı, Eskişehir	22.01.2014	İstenen bilgilerin muhafaza edilmediği bildirildi
		Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nden elde edilen uçuş kayıtlarında yer alan Kaplan 05 çağrı adlı 2 adet F-4 savaş uçağını sevk ve idare eden personele ilişkin bilgi Uçakların kuyruk bilgileri	1. Hava Kuvvetleri Komutanlığı 9. Ana Jet Üs Komutanlığı, Balıkesir	29.01.2014	"Uçaklara ilişkin bilgi yoktur" dendi.
15.01.2014	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK 10 ile Görevli)	İbrahim Erge'nin Kuşkonar ve Koçağlı köylerinin uçak ve helikopter ile bombalanarak 38 kişinin ölümüne ve çok sayıda kişinin yaralanmasına sebep olma suçundan müdafii huzurunda 31 Ocak 2014 tarihinde savunmasının alınması için çağrı	Şüpheli İbrahim Erge ve vekili	13.02.2015	Olayı hatırlamadığını ve sadece basından duyduğunu söyledi. Takipsizlik kararı verilmesini istediler.
		Metin Hazar'ın Kuşkonar ve Koçağlı köylerinin uçak ve helikopter ile bombalanarak 38 kişinin ölümüne ve çok sayıda kişinin yaralanmasına sebep olma suçundan müdafii huzurunda 31 Ocak 2014 tarihinde savunmasının alınması için çağrı			
28.01.2014	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı	Adnan Karaardıç'ın müdafii huzurunda belirlenmiş sorular sorulmak üzere birden fazla kişinin öldürülmesi talimatını verme suçundan savunmasının alınması talebi	İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK 10 ile Görevli)	03.03.2014	İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Adnan Karaardıç'ı şüpheli sıfatıyla sorguladı. Sorgu tutanağı, aynı gün Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderildi. Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, tutanağı 11 Mart 2014 tarihinde 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na gönderdi. 17 Mart 2013 tarihinde, 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Genel Kurmay Askeri Savcılığı'na gönderdi

19.02.2014	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (savcı değişik) Zamanaşımı kısıdır ivedi ibaresiyle	Görevlendirilen helikopteler ve görevlendirilen personel bilgisi talebi	Diyarbakır Jandarma Hava Grup Komutanlığı		
		Metin HAZAR'ın sorgulanması	Pınarhisar Cumhuriyet Başsavcılığı/ Kırklareli	19.02.2014	Pınarhisar Cumhuriyet Savcılığı tarafından Metin Hazar'ın şüpheli sıfatıyla ifadesi alındı. Eğer bir hava istek formu varsa bunun mutlaka Bölge Komutanlığı'ndan talep edilmiş olması gerektiğini beyan etti. Mesajın sonunda operasyonun olup olmadığını hatırlamadığını ve olduyorsa kayıtlarda olması gerektiğini, kendisinin olay konusunda bilgisinin olmadığını ifade etti.
		Adnan Karaardıç'ın savunmasının alınması	İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı	19.02.2014	Yazı ekinde fax mesaj formu olmadığı, yazının e-imza ile imzalanmadığı ayrıca talimatın fiziken gönderilip gönderilmeyeceğine dair herhangi bir ibare bulunmadığı anlaşıldığından talimatın bila infaz iadesi
				03.03.2014	İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından şüpheli olarak sorgusu yapıldı. Olay tarihinde kurmay başkanı olarak görev yaptığını, görev süresi içinde Kuşkonar ve Koçağlı köylerine dair herhangi bir şikayet, müracaat ya da operasyon sonucunda bir bilgi hatırlamadığını, mevcut hiyerarşik yapı içinde bir karar öncesi bir çok makamdan alınan kararlar işlemde geçtiği için suç işleminin mümkün olmadığını beyan etti. Vekili kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesini talep etti.
20.02.2014	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (savcı değişik) Zamanaşımı kısıdır ivedi ibaresiyle	26.03.1994 tarihinde bahsi geçen hava hareketinin icra edilmesi emir veren en üst rütbeli komutan dahil olmak üzere sıralı komutanların bilgileri	Diyarbakır 2. Hava Kuvvet Komutanlığı (Komutanlığın 31.07.2012 tarihli uçuş bilgisi yazısına istinaden)		
20.02.2014	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (savcı değişik) Zamanaşımı tarihi belirtilmiş	Görevsizlik Kararı Elde edilen deliller, gelen belgeler, tanık ve mağdur anlatımları, olaya ilişkin tüm bilgi ve belgelerin değerlendirilmesi sonucunda olay tarihinde 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı Malatya Erhaç Havaalanı'ndan kalkan iki F4 savaş uçağının hava hareketi icrası dolayısıyla olayın meydana geldiğinin anlaşıldığı, dolayısıyla eylemin bir terör eylemi olarak vuku bulmadığı, olayın bir askeri operasyon icrası sonucu olduğunun anlaşıldığı eylemin bu haliyle 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Yasa'nın 9. maddesi nedeniyle Askeri Savcılığa devredilmesi.	2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığı		

24.02.2014	2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığı	Yetkisizlik kararı Görevsizlik kararında şüpheliler arasında Diyarbakır Jandarma Asayiş Komutanı'nın yer alması sebebiyle Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca yargılamanın Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkeme'sinde gerçekleşmesi gerekliliği	Ankara Genelkurmay Başkanlığı Askeri Savcılığı	26 Şubat 2014	Dosya Genelkurmay Başkanlığı Askeri Savcılığı tarafından alınmıştır.
7.03.2014	Genel Kurmay Başkanlığı Askeri Savcılığı (çok iivedi ibaresiyle)	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 13 Şubat 2014 tarihli talebine yanıtın gönderilmesi (kuyruk bilgileri, görevli personelin görevleri, rütbeleri, hangi saatlerde uçuş yaptıkları, uçuş kayıt defterleri)	3. Kara Havacılık Alay Komutanlığı (İzmir)	14 Mart 2014	Personele yönelik hususlarla ilgili olarak, birlik ceridlerinin MY 71-1 (B) Silahlı Kuvvetler Arşiv Yönergesi kapsamında B Arşiv kategorisinde 5 yıl, personel yoklamalarının ve yurt içi geçici görevlendirme evraklarının C kategorisinde 10 yıl saklanması, Uçuş kayıt defterlerinin ise KKY-1-24 Kara Havacılığı Hava Trafik ve Meydan Hizmetleri Yönergesi gereği 10 yıl saklanması nedeniyle belirtilen döneme ait bilgi ve belgeye ulaşılmadığı tespit edilmiştir.
1. Kara Havacılık Alay Komutanlığı (Ankara)			17 Mart 2014	Yukardaki ile aynı yanıt verildi	
Jandarma Hava Grup Komutanlığı (Diyarbakır)			10 Mart 2014	31.07 2012 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı'na verilen uçuş bilgisi (hava hareketinin icra edildiğine dair bilgi) dışında görevi icra eden uçucu personel bilgilerine ait kayıt bulunmamaktadır.	
2. Kara Havacılık Alay Komutanlığı (Erhaç Hava Limanı- Malatya)			11 Mart 2014	26 Mart 1994 tarihine ait talep edilen uçuş kaydı yoktur yanıtı verildi	
11.03.2014	Genel Kurmay Başkanlığı Askeri Savcılığı (çok iivedi ibaresiyle)	Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 10 Ocak 2014 tarihli talebine yanıtın gönderilmesi	Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı	14.03.2014	Şırnak Cumhuriyet Savcısı, Şırnak İl Jandarma Komutanlığı'na yazı yazarak, talimat evrakında belirtilen bölgede gerekli incelemelerin yapılması, şartlar uygun olduğunda gerekli hazırlıkların yapılarak belirlenecek günün Başsavcılığa bildirilmesini talep etmiştir.
09.04.2014	Genel Kurmay Askeri Savcılığı	Zamanaşımı nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı (E.2014/64,K.2014/14)			
11.07.2014	Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Mahkemesi	Zamanaşımı kararına yapılan itiraz reddedildi			

Ek 3 Erdoğan ve Diğerleri Grubu

Güvenlik güçlerinin eylemleri ve bu eylemlerin etkili bir biçimde soruşturulmaması

Güvenlik güçlerinin eylemleri ve bu eylemlerin etkili bir biçimde soruşturulmaması ile ilgili olan davaların bir araya getirildiği grup, 6 Haziran 2014 tarihinde yeniden gruplanarak nitelikli izleme altına alındı³¹.

Bu davaların ortak özelliği, güvenlik güçlerinin operasyonların planlanması ve yürütülmesinde, ulusal yetkililerin bireylerin yaşam hakkını koruyamaması ve güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen öldürme eyleminin “*mutlak gerekliliği*” konusunda Türkiye’nin yeterli kanıtları ortaya koyamamasına ilişkindir.

AİHS’in 2. maddesi, bütün olarak okunduğunda, 2. paragrafın, esasen bir kişiyi kasten öldürmeye müsaade edilen durumları tanımlamadığını, ancak, kasıtlı olmayarak yaşama hakkından mahrum bırakmayla sonuçlanabilecek “kuvvete başvurma” ya müsaade edilen durumları açıkladığını ortaya koymaktadır. Ancak, (a), (b) veya (c) fıkralarında ortaya konan amaçlardan herhangi birine ulaşmak için, “kesin zorunluluk” haline gelmesi dışında kuvvete başvurmamak gerekmektedir. Bu bakımdan, 2 § 2. maddede yer alan “kesin zorunluluk” ifadesi, AİHS’nin 8-11. maddelerinin 2. paragrafı uyarınca devletin etkisinin “demokratik toplumda zorunlu” olup olmadığının belirlenmesinde normal olarak uygulanana göre daha katı ve zorlayıcı bir zorunluluk testi uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Özellikle, kuvvete başvurma, sözkonusu maddenin fıkralarında ortaya konan amaçlara ulaşmak ile kesin orantılı olmalıdır (bkz., yukarıda anılan, McCann ve Diğerleri, s. 46, §§ 148-9)

Erdoğan ve Diğerleri Grubu

Başvuru No.	Dava Adı	Karar	Nihai Karar
19807/92	ERDOĞAN ve Diğerleri	25/04/2006	13/09/2006
40073/98	İHSAN BILGIN	27/07/2006	27/10/2006
44125/06	GÜLBAHAR ÖZER ve Diğerleri	02/07/2013	02/10/2013
3598/03	MERYEM ÇELİK ve Diğerleri	16/04/2013	16/07/2013
24589/04	BOZKIR ve Diğerleri	26/02/2013	08/07/2013
24604/04	NİHAYET ARICI ve Diğerleri	23/10/2012	23/01/2013
13660/05	Nezir TEKÇİ ve diğerleri	10/12/2013	10/03/2014
23502/06	BENZER ve Diğerleri	12/11/2013	10/02/2014
52534/09	Taydaş/Türkiye Davası	26/11/ 2013	26/02/2014
62279/09	Atıman/Türkiye	23/09/2014	23/12/2014
44814/07	Kadri Budak/Türkiye	09/12/2014	09/03/2015
37715/11	Saygı/Türkiye	27/01/2015	27/04/2015
19222/09	Süleyman Demir ve Hasan Demir/Türkiye	24/03/2015	24/06/2015

31 Bakanlar Komitesinin 5 Haziran 2014 tarihli 1201nci oturumunda alınan karar için bkz. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH\(2014\)1201/itemC2&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH(2014)1201/itemC2&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679) (ya da https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805b1776)

AİHM Kararları

Nitelikli izleme altına alınan bu grubun içinde yer alan bütün davalarda AİHM, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiği hükmüne varmıştır.

Dava Adı	AİHS 2. madde esas	AİHS 2. madde usul	AİHS 3. madde	AİHS 5. madde	AİHS 13. madde	AİHS 38. madde	AİHS 46. madde
ERDOĞAN ve Diğerleri	x	x			x		
İHSAN BILGIN	x	x			x		
GÜLBAHAR ÖZER ve Diğerleri	x	x					
MERYEM ÇELİK ve Diğerleri	x	x	x	x			
BOZKIR ve Diğerleri		x			x		
NİHAYET ARICI ve Diğerleri	x	x					x
Nezir TEKÇİ ve diğerleri	x	x					x
BENZER ve Diğerleri	x	x				x	x
TAYDAŞ/Türkiye Davası	x	x					
Atıman/Türkiye	x	x					
Kadri Budak/Türkiye		x					
Saygı/Türkiye		x					
Süleyman Demir ve Hasan Demir/Türkiye			x	x			

Erdoğan ve Diğerleri Grubunda Yer Alan Davaların İçeriği

Grubun içinde yer alan sekiz davanın biri İstanbul'da gerçekleştirilen bir polis operasyonu, geri kalan yedi dava ise ordu mensupları ve köy korucuları tarafından Güneydoğu Anadolu'da yürütülen operasyonları içermektedir. Grupta yer alan beş davada kaybedilme, beş davada da öldürülme vakası gerçekleşmiştir.

Güvenlik Güçleri tarafından Yürütülen Operasyonlar

Dava Adı	Olay
Erdoğan ve Diğerleri/Türkiye Davası	12 Temmuz 1991 tarihinde İstanbul'un farklı semtlerinde bulunan dört binaya yönelik olarak polisin gerçekleştirdiği bir operasyon sonucunda 10 Dev-Sol üyesinin öldürülmesi olayı
İhsan BİLGİN /Türkiye Davası	27 Ağustos 1994 tarihinde köy korucuları tarafından açılan ateş sonucu 52 yaşındaki Mehmet Mihdi Bilgin'in öldürülmesi olayı
GÜLBAHAR ÖZER ve Diğerleri/ Türkiye Davası	19 Ocak 2005 tarihinde Sibel Sartık (24), Nergiz Özer (15), Zuhâl Esen (16), Zerga Esen (13) ve Hamdullah Çınar'ın (22), Şırnak ili Toptepe köyü Camili mevkiinde askerler tarafından öldürülmesi olayı
NİHAYET ARICI ve Diğerleri/Türkiye Davası	28 Eylül 1999 tarihinde Kayseri 1. Komando Tugayı'na bağlı bir grup askerin Bozyamaç (Şemdinli) köyüne yaptıkları baskının ardından, çoban Mehmet Arıcı ve aynı gün köyü Anadağ'dan (Şemdinli) Van'a gitmek üzere ayrılan Muhsin Güngör'ün öldürülmesi olayı
BENZER ve Diğerleri/Türkiye Davası	26 Mart 1994 sabahında, askeri uçaklar tarafından Kuşkonar ve Koçağılı köylerinin bombalanması sonucunda içlerinde 7 bebek ve yaşı biraz büyük bir kaç çocuğun da bulunduğu 34 kişinin öldürülmesi olayı
TAYDAŞ/Türkiye Davası	3 Eylül 2007 tarihinde Tunceli ilinin Mazgirt ilçesinin Gölek mezarası civarlarında, jandarma özel harekât timi mensupları tarafından vurulması sonucu başvurucunun sakat kalması olayı
Atıman/Türkiye	24 Haziran 2008 tarihinde Hakkari Dağ ve Komando Tugay Komutanlığı'na bağlı bağlı Jandarma grubu tarafından verilen dur emrine uymadıkları gerekçesiyle vurularak yaralanma olayı
Kadri Budak/Türkiye	30 Mayıs 1994 tarihinde, Yalımlı köyünde bulunan meyve bahçelerini sulamaya giden Metin Budak ve oğlu Bahri Budak'ın bölgede operasyon yapan güvenlik güçleri tarafından gözaltına alındıktan sonra öldürülmesi olayı.
Süleyman Demir ve Hasan Demir/ Türkiye	17 Temmuz 2007 tarihinde Jandarma karakoluna çağrılan Süleyman Demir ve Hasan Demirin kötü muameleye maruz bırakılması olayı.

Kayıt dışı gözaltı/zorla kaybedilme

MERYEM ÇELİK ve Diğerleri/Türkiye Davası	Temmuz 1994 tarihinde Hakkâri, Semdinli ilçesi, Ortaklar köyü Ormancık mezarına yapılan askeri operasyon sırasında gözaltına alınan 13 kişinin kaybedilmesi ve operasyon sırasında bir kişinin öldürülmesi olayı
Saygı/Türkiye	3 Haziran 1994'te motosikletiyle evine geldiği sırada Yoğurtçu köyü yakınlarındaki bir kamu binasında geçici üs kurmuş olan askerler tarafından gözaltına alınan Mustafa Saygı'nın kaybedilmesi olayı
BOZKIR ve Diğerleri/Türkiye davası	26 Ağustos 1996 tarihinde Otluca mevkiinde Hakkari Dağ ve Komando Tugay Komutanlığı tarafından gerçekleştirilen askeri operasyon sırasında hayvanlarını otlatan beş çobanın kaybedilmesi olayı
TEKÇİ/Türkiye Davası	28 Nisan 1995 tarihinde Yukarıölçek köyü yakınlarında gerçekleştirilen askeri bir operasyonda gözaltına alınan Nezir Tekçi'nin kaybedilmesi olayı

Erdoğan ve Diğerleri Grubunda Yer Alan Davaların Soruşturma ve Kovuşturma Süreçleri

Dava Adı	AİHM karar tarihindeki durum						AİHM kararından Sonraki durum
	Şüpheliler Hakkında soruşturma izni verilmemesi	Takipsizlik	Beraat	Soruşturma devam ediyor	Ceza Kovuşturması devam ediyor		
ERDOĞAN ve Diğerleri	x		x				Zamanaşımı
İHSAN BILGIN	x		x				Yeniden yargılama için başvurulmadı
GÜLBAHAR ÖZER ve Diğerleri		x					Bilinmiyor
MERYEM ÇELİK ve Diğerleri				x			Soruşturma açıldı. Kısıtlılık kararı verildi
BOZKIR ve Diğerleri				x			Bilinmiyor
NİHAYET ARICI ve Diğerleri				x			Soruşturma devam ediyor
Nezir TEKÇİ ve diğerleri						x	Eskişehir'e nakledilen dava 11 Eylül 2015 tarihinde beraatla sonuçlandı (delil yetersizliği). Yargıtay'a yapılan itiraz sonucu bekleniyor.
BENZER ve Diğerleri				x			9 Nisan 2014 tarihinde Genel Kurmay Askeri savcılığı zamanaşımı kararı Verdi. İtiraz reddedildi. (<i>Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapıldı</i>)
TAYDAŞ/Türkiye Davası				x			Bilinmiyor
Atıman/Türkiye				x			2015 yılında yeniden soruşturma açıldı. Soruşturma devam ediyor.
Kadri Budak/Türkiye				x			Bilinmiyor
Saygı/Türkiye				x			Yeniden soruşturma açıldı. Soruşturma devam ediyor.
Süleyman Demir ve Hasan Demir/ Türkiye				x			Belirsiz

Bakanlar Komitesinin Değerlendirmesi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 8-10 Mart 2016 tarihleri arasında içinde Türkiye'nin de yer aldığı Avrupa Konseyi üye ülkelerinin AİHM kararlarının uygulanmasında atılan adımları değerlendirmek üzere yaptığı toplantıda Erdoğan ve Diğerleri ve Kasa Grubu kararlarında atılan adımlara ilişkin aşağıdaki değerlendirmeleri yaptı.

- Bakanlar Komitesi, her iki grupta yer alan davalara ilişkin olarak AİHM'in bulduğu ihlallerin giderilmesinde atılan adımların son derece yavaş olduğunu belirterek, Türkiye hükümetini ve yetkilileri, bu iki grubun içinde yer alan davalarda vuku bulan ihlallerin sorumlularının sorumlu tutulmasını sağlayacak biçimde

Sözleşme standartlarına uygun etkin soruşturmaların yürütülmesini sağlayacak çabaları yoğunlaştırmaya ve Bakanlar Komitesi'ni gelişmelerden haberdar etmeye davet etti.

- Bu gruptaki 30 davaya ilişkin olarak yukarıda sayılan bireysel önlemlerin yanısıra Bakanlar Komitesi, ayrıca aşağıdaki genel önlemler bakımından da Türkiye'ye aşağıdaki tavsiyelerin uygulanması için çağrıda bulundu:
- Özel askeri operasyonlarla ilgili hazırlanmakta olan yeni yönetmeliğin Sözleşme standartlarıyla uyumunun güvence altına alınması;
- Jandarma, polis ve köy korucuları tarafından gerçekleştirilen operasyonların planlanması ve uygulanması açısından mevcut yasal çerçeve hakkında bilgi verilmesi;
- AİHM'in Ulufer ve Atıman kararlarında işaret ettiği Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası'nın 16. maddesinin ve jandarmanın yetki ve görevlerine ilişkin yönetmeliğin 39. maddesinin gözden geçirilmesi;
- Benzer ve diğerleri vakasında olduğu gibi Sözleşme'nin 34. maddesinin gelecekte ihlal edilmesini önlemeyi öngören tedbirler konusunda Bakanlar Komitesi'ne bilgi verilmesi.